

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет географії, туризму та історії
Кафедра туризму та економіки

«Допущено до захисту»
В.о. завідувача кафедри
_____ Остапчук І. О.
« _____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____
« _____ » _____ 2023 р.

**КВІТКОВИЙ ТУРИЗМ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗРОБКИ
ЕКСКУРСІЙ УКРАЇНОЮ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ТУР-19
ступеня вищої освіти: бакалавр
спеціальності 242 Туризм
Нестеренко Наталії Андріївни
Керівник:
кандидат географічних наук, доцент
Шиян Дарья Валеріївна

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала _____ Кількість _____
Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Нестеренко Наталя Андріївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ЗАПЕВНЕННЯ.....	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КВІТКОВОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1 Поняття квіткового туризму: сутність, зміст та класифікація.....	7
1.2 Історичні аспекти розвитку квіткового туризму.....	11
1.3 Особливості організації квіткових турів.....	16
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ КВІТКОВОГО ТУРИЗМУ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ.....	20
2.1 Світовий досвід організації квіткового туризму.....	20
2.2 Аналіз стану квіткового туризму в Україні.....	26
2.3 Розробка авторської екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг.....	32
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ВЛАСНО РОЗРОБЛЕНОЇ ЕКСКУРСІЇ «КВІТКОВІ БАРВИ ЗАЛІЗНОГО МІСТА» ПО М. КРИВИЙ РІГ.....	46
3.1 Розрахунок собівартості розробленої екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг.....	46
3.2 Розрахунок економічної ефективності розробленої екскурсії.....	51
ВИСНОВОК.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Майже кожній людині властива пристрасть до подорожі, особливо якщо вона поєднує в собі як традиційний відпочинок, так і участь у видовищних заходах, отримання позитивних емоцій, споглядання, хобі, відчуття прекрасного, тобто направленість на задоволення різнобічних потреб тощо. Останніми роками набувають популярності як нові, так і незвичні напрямки туризму, більшість із яких пов'язані з природою та навколишнім середовищем: екотуризм, сільський туризм, орнітологічний туризм, подієвий туризм, тематикою якого є фестивалі та виставки квітів, квітковий туризм.

Туризм, пов'язаний зі світом квітів - це напрямок, який стає все більш популярним. Квітами захоплюються, їх колекціонують, споглядання квітами приносять людині позитивні емоції, справжнє задоволення, моральний та душевний відпочинок.

Поціновувачі природи та флористики обирають тематичні місця для відпочинку, а завдяки квітковому туризму стає можливим залучення більшого числа відвідувачів у красиві та квітучі регіони світу. Проте в Україні даний вид туризму є не досить популярним і розвиненим, що зумовлено низкою чинників, зокрема низьким рівнем розвитку квіткової інфраструктури, неналежним рівнем державного регулювання садово-паркового господарства, порядку організації та проведення квіткових фестивалів.

Квіткові тури мають достатній потенціал, щоб стати альтернативою традиційному відпочинку, перспективним, привабливим та економічно рентабельним туристичним напрямком нашої держави, окремих регіонів та певних місцевостей.

З огляду на це було обрано тему дослідження ***«Квітковий туризм та можливість розробки екскурсій Україною»***, що є актуальною та представляє значний теоретичний й практичний інтерес.

Аналіз попередніх досліджень. Квітковий туризм як окремий напрямок туризму досліджувався на мультидисциплінарному рівні такими науковцями у сфері туризму, географії, ботаніки, садово-паркового мистецтва як: О. О. Бейдик, І.В. Смаль, П. В. Тищенко, Є. Барановський, І. О. Косаревський, М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор, А. Ю. Парфіненко, І.С. Потосох тощо.

Проблеми й перспективи розвитку квіткового туризму відображено в наукових дослідженнях й доробках як закордонних так і вітчизняних вчених: Патрісії Пайви, Рафаель Соуза, Наталі Царцауд, Морін Керролл-Спілке, Дж. Дейвіса, В. І. Білоуса, І. О. Богової, О. П. Вергунова, В. А. Горохова, І. О. Косаревського, І. С. Косенка, В. Я. Курбатова, В. П. Кучерявого, О. Л. Липи, Н. А. Нехуженко, І. Д. Родічкіна, І. О. Родічкіної, Л. І. Рубцова, Р. Афтаназі та інших.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідження особливостей організації та розвиток квіткового туризму у Світі та Україні, розробка авторської екскурсії квіткового спрямування.

У кваліфікаційній роботі відтворене послідовне вирішення наступних **завдань:**

- 1) визначити поняття, зміст та класифікацію квіткового туризму, дослідити його історію та передумови виникнення;
- 2) зазначити особливості організації квіткових турів;
- 3) проаналізувати світовий досвід організації квіткового туризму та оцінити стан квіткового туризму в Україні;
- 4) розробити авторську екскурсію;
- 5) розрахувати собівартість розробленої екскурсії та визначити її економічну ефективність.

Об'єкт дослідження – квітковий туризм.

Предмет дослідження – сучасний стан та чинники розвитку квіткового туризму у Світі та Україні як специфічного напрямку туристичної діяльності.

Методи дослідження. Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети та завдань дослідження, його об'єкта та предмета.

Методологічне підґрунтя наукової роботи склали філософські, загальнонаукові методи пізнання. В роботі використовувалися методи: історичний (аналіз історії виникнення квіткового туризму); теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікація); математичні методи аналізу (проведення розрахунку економічних витрат та собівартості авторського екскурсійного маршруту); формально-логічні методи та способи обробки інформації тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані у науково-дослідній роботі при проведенні подальших досліджень організації квіткового туризму Україною та екскурсій Кривим Рогом, а також у навчальному процесі - в ході викладання студентам закладів вищої освіти за спеціальністю «Туризм» дисциплін «Подієвий туризм», «Спеціалізований туризм», «Організація екскурсійної діяльності» тощо.

Апробація. Результати дослідження викладені в статті «Квітковий туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку» та опубліковані в Матеріалах VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю. І. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023. С. 494-499.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (48 найменувань), 11 таблиць, 10 рисунків та 5 додатків. Основний зміст викладено на 74 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КВІТКОВОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняття квіткового туризму: сутність, зміст та класифікація

Для звичайної, пересічної людей, туризм пов'язаний із відпочинком, новими враженнями, насолодою. Він міцно увійшов у повсякденне життя людини, дає можливість пізнати незвідані країни, пам'ятки природи, культури.

Туризм сприяє позитивному розвитку майже всіх сфер діяльності, що стимулює економічний розвиток території, збільшує зайнятість місцевого населення. У багатьох країнах туризм є найбільш прибутковим видом економічної діяльності. З економічного погляду, Заячковська Г. характеризує туризм, як «особливий вид споживання матеріальних та духовних благ, послуг і товарів, що виокремлюються в самостійну галузь господарства» [24].

Туристична галузь постійно розвивається та вдосконалюється, пропонуючи туристам нові, унікальні пропозиції та досвід, адже туристи прагнуть жити, відчувати й отримувати дивовижні враження від мандрівок. Тому в останні роки, в порівнянні з традиційними видами, набувають важливого значення нові види туризму. Особливо популярні ті, які пов'язані з природою та навколишнім середовищем: екотуризм, геотуризм, орнітологічний туризм, зелений туризм, активний туризм, оздоровчий туризм, садовий туризм [10].

Серед перспективних видів туризму іноземні науковці Патрісія Пайва, Рафаель Соуза та Наталі Царцауд виділяють садовий туризм, який передбачає не лише подорожі, але і відвідування різних видів садів, участь в подієвих заходах, пов'язаних з декоративними рослинами та садовими деревами або, просто відвідування міських парків, скверів та ботанічних садів [10].

Садовий туризм - це вид сучасного туризму, що передбачає відвідування відомих садів і парків, а також місць, значущих в історії садівництва [37].

Поняття «сад» і «парк» досить близькі один до одного і часто бувають взаємозамінними. Але вони мають різні функції і є цілком самостійними об'єктами людської діяльності [19].

Кузнецов С.І. відзначає, що терміни «сад» і «парк» не тотожні між собою, як в історичному, етимологічному, так і смислового відношенні. Він пояснює це тим, що слов'янське слово «сад» пов'язане з поняттям «садити», а «парк» має латинське походження (від слова «parricus») і прийшло до нас з англійської мови, й визначає деякі території з певним режимом використання або іншу відокремлену ділянку ландшафту [31].

За твердженням Бейдика О.О., сад - «переважно сільськогосподарський об'єкт для вирощування та отримання фруктів і ягід», а парк - «як правило, мистецький об'єкт з особливим розплануванням, включенням різних архітектурних споруд від малих архітектурних форм (альтанки, павільйони) до палаців, театрів, стадіонів, різних спортивних майданчиків» [14].

Кляп М.П. і Шандор Ф.Ф. визначають сад як «територію з посадженими людиною плодовими деревами, декоративними чагарниками, плодово-ягідними культурами, квітами» тощо. Вони виділяють наступні типи садів [29]:

- ботанічний сад;
- зимовий сад;
- фруктовий сад;
- плодовий сад;
- японський сад з його різновидами (сад каменів).

Спеціальні пропозиції, пов'язані з відвідуванням ботанічних садів та парків, ще одна туристична новинка, що залучає туристів і сприяє розвитку внутрішнього туризму [29].

Вітчизняні науковці, визначають ботанічний сад як «науково-дослідний та культурно-просвітницький заклад, у якому проводиться накопичення колекцій флори з метою її вивчення, збереження, культивування й акліматизації; пошук і добір рослин, перспективних для створення зелених

насаджень і здійснення інших видів господарської діяльності; робота щодо збереження генофонду рослинного світу» [23].

Науковці Патрісія Пайва, Рафаель Соуза та Наталі Царцауд визначають ботанічний сад, як «заклад, який містить колекції живих рослин для цілей наукових досліджень, збереження, демонстрації та освіти» [10].

Згідно з містобудівельною класифікацією ботанічні сади поділяють на [31]:

- науково-дослідні та експериментальні;
- навчально-допоміжні та культурно-освітні.

Експозиційна зона ботанічних садів складається з [31]:

- експозицій: дендрарію, віцетуму (рослини в'юнки), кам'янистого саду;
- моносадів: розарію, бузкових, магнолій, крокусів тощо.

Кляп М. П. і Шандор Ф. Ф. визначають парк «як територію, природну чи штучну, що виділена переважно з метою рекреації, відпочинку» та виділяють наступні типи парків: англійський, французький парк, ботанічний парк, дендропарк, лісопарк, національний, приватний парк; парк культури і відпочинку, парк розваг, природний парк, етнокультурний парк [29].

Залежно від функціонального призначення, природних умов, особливостей території виділяють наступні типи парків [23]:

- ландшафтні парки - утворюються в природно-кліматичних зонах, відрізняються особливою красою та пам'ятками природи;
- прогулянкові парки - за своїм призначенням це мальовниче місце для неорганізованого відпочинку;
- комплексні, тематичні парки - розраховані на масове відвідування (масові видовища, карнавали, свята, театралізовані дійства).

За функціональними ознаками парки поділяють на дві основні групи [23]:

- 1) спеціалізовані: дитячі, спортивні, виставкові, зоологічні, історичні парки;

2) багатофункціональні: парки, на території яких гармонійно поєднано організацію різноманітних форм культурно-просвітницької діяльності (розваги, спортивні заняття, прогулянки в оптимальних природних умовах).

Природні парки умовно поділяють на ландшафтні, пейзажні та оглядові [10].

На сьогодні у світі одним із видів рекреації, який набуває все більшої популярності серед туристів, є квітковий туризм.

В свою чергу, квітковий туризм молодий і надзвичайно цікавий напрямок туризму. Це тури, що поєднують в собі традиційний відпочинок та участь у видовищних квіткових заходах планети, всередині країни або певного регіону, і завойовують все більшу популярність серед різних груп туристів.

У науковій літературі, зокрема науковці Кляп М.П. та Шандор Ф.Ф. ототожнюють поняття садово-парковий туризм, садовий туризм, парковий туризм, квітковий туризм. І характеризують квітковий туризм як «різновид туризму, пов'язаний з відвідуванням місцевостей садово-паркового мистецтва» [29].

Поняття квітового туризму ряд науковців визначають, як «напрямок туризму, який передбачає відвідування територій, не порушених антропогенним впливом, на яких розташовані великі ареали квітучих рослин, а також організованих територій (парків, ботанічних садів)» [29].

Квітковий туризм є видовищним видом туризму та комплексною галуззю, яка може приносити як суспільну, так і фінансову користь державі.

До найбільш яскравих та значущих видів квітового туризму відносять [29]:

- квіткові фестивалі;
- квіткові карнавали;
- квіткові паради;
- квіткові ярмарки;
- квіткові виставки тощо.

Специфікою квіткового (садового, садово-паркового) туризму є те, що він поєднує як традиційні види відпочинку, пов'язані з відвідуванням мальовничих садів та парків, так і нові - участь у фестивалях, ярмарках, виставках квітів [10].

Квітковий туризм передбачає участь в подієвих заходах квіткового спрямування, відвідуванні квіткових фестивалів, ярмарок, виставок, комплексних та тематичних парків різної спрямованості, дендропарків, ботанічних садів, міських парків та скверів, парків розваг, природних, ландшафтних та етнокультурних парків, парків, що мають туристичну привабливість тощо [10, 29].

Виділення типів квіткового туризму за певними критеріями є досить умовним, більшість турів поєднують пізнавальний і рекреаційний відпочинок.

Отже, узагальнюючи поняття квіткового туризму, можемо сказати, що це пізнавальний і рекреаційний відпочинок, можливість участі у видовищних квіткових заходах різних країн світу, вивчення багатств їх флори, пошуку нових, унікальних зразків садових і квітучих рослин, вивчення їх основних властивостей і придбання нових екземплярів.

1.2. Історичні аспекти розвитку квіткового туризму

Головною рисою розвитку людського суспільства є надзвичайно тісний зв'язок людини з довкіллям, і цей зв'язок з давніх-давен постійно проявлявся не тільки в пошуках та використанні засобів існування (їжі, житла, одягу, тепла), але також у взаємодії людини з природою.

Саме садівництво є результатом такої взаємодії, воно виникло і почало розвиватись коли людина зробила першу спробу посадити потрібні їй рослини і виростити їх біля свого житла. Це були квіти, лікарські рослини, ягідники, плодові дерева та кущі, овочі, декоративні або інші потрібні людині рослини. Не випадково до нас дійшли і закріпились в сучасній термінології такі назви як «аптекарський сад», «плодовий сад», «ботанічний сад», «зоологічний сад», «дендрологічний сад» та інші [15].

У X-VI ст. до н.е. у Стародавній Греції склався новий тип саду - священний гай із дубового, кедрового або оливкового дерева. Вони будувалися за певною спланованою системою, були прикрашені архітектурними формами, скульптурами, колонами, німфеями, водними джерелами, гротом. Спортивні змагання присвячені богам і олімпійські ігри часто влаштовувалися саме в таких священних гаях в долині річки Алфея [3].

В V ст. до н. е. почали з'являтися невеликі громадські сади - героони, посаджені на честь богів, яким поклонялися, героїв чи видатних людей, та філософські сади - з критими колонадами, прикрашені статуями, вазами та фонтанами).

Археологічні дані свідчать, що мистецтво створення садів зародилося в III тис. до н.е. в Стародавньому Єгипті. Разом із розвитком містобудування та архітектури почало формуватися й садове мистецтво: сади при храмах, палацах та житлових будинках заможних людей, священні гаї, озеленення вулиць та міст [4, 12].

Основні елементи давньоєгипетських садів [6]:

- осьова симетрична побудова композицій;
- формування замкнутих просторів;
- наявність водойм як невід'ємної, іноді головної частини саду;
- застосування алейних та рядових посадок;
- використання екзотів в асортименті деревних рослин.

Важливу роль в житті жителів Стародавнього Єгипту грали квіти. Під час численних релігійних та світських свят єгиптяни прикрашали себе та храми гірляндами та вінками, здійснювали урочисті ходи, що супроводжувалися розкиданням квітів і пелюсток.

В III - II ст. до н. е. центр культурного життя переміщається на Схід. Греція в садово-парковому мистецтві вносить моду на декоративність, вільну композицію, розмаїття прикрас, терасоподібність та застосування сходів. В цю епоху сади втратили виховне значення і були перетворені на місце для відпочинку та розваг.

Садово-паркове мистецтво Стародавнього Риму вдосконалювало прийоми вироблені в античній Греції та розвивало власні специфічні прийоми: меліорацію та будівництво гідротехнічних споруд, активне терасування схилів, створення нових типів садів тощо [9, 11].

З розвитком суспільства та підвищенням його наукових знань з загального садівництва, поступово виділились квітництво та декоративне деревознавство, яке разом одержало ще назву «потішного», «розважального» або «кумедного» садівництва.

З часів античної Греції та Римської імперії досягнення садівництва почали поширюватися Європою. Розвиваючись та вдосконалюючись, паркове мистецтво перетворилося в класичний стиль садівництва. Сади почали перетворюватись в художні (мистецькі) сади або своєрідні об'єкти початкового садово-паркового мистецтва, в яких почали виникати високохудожні мистецькі твори з живих декоративних рослин просто неба.

В XVI і XVII ст. популярності отримують європейські ботанічні сади, головною деталлю яких були лабіринти, в поєднанні з прорізними доріжками з одним або декількома виходами [6].

Розвиток садово-паркового мистецтва спостерігався майже у всіх Європейських країнах. Родоначальником ренесансового садового мистецтва була Італія, мистецтво бароко створила Франція, пейзажний парк започаткувала Англія.

В історії розвитку садово-паркового мистецтва Англії виділяють три періоди [17].

Перший період (XI - XVI ст.), характеризувався утилітарним існуванням, головним на той час було забезпечення харчами. Першими творцями садів-городів були монахи, вони вирощували овочі та лікарські рослини, виноград та фруктові дерева. В цей період в англійських садах з'явилися рози, мальви, півонії, фіалки та лілії.

Другий період (сер. XVI ст.) характеризувався появою квіткових грядок, фігурною стрижкою дерев, створенням алей, коридорів з дерев зі сплєтеним зверху гіллям, появою терас.

В третьому періоді (XVII ст.) з'явився новий напрямок садівництва, сформувався знаменита школа пейзажистів, концепцією якої було планування саду, побудованої на твердженні, що природі не властива правильна лінія. Тому, правильні геометричні форми (прямокутники і квадрати) зникли, натомість з'явилися звисті стежки, водоймища неправильної форми, а ландшафт створювався відповідно до високих естетичних умов з урахуванням законів гармонії. Досягненням англійського саду став добре організований газон і бордюр, вирощувались ароматні трави, почала створюватись жива огорожа, утилітарні сади перетворилися у квіткові сади.

В XVI ст. у садово-парковому мистецтві з'являється новий стиль - бароко. Особливостями садів бароко були [5]:

- ускладненість просторових рішень;
- витончений естетизм та декоративна деформація форм;
- розвиток композиції;
- використання контрастів та оптичні ефекти;
- мальовниче оформлення фонтанів та каскадів.

У XVI ст. Франція була однією з провідних європейських держав у ландшафтному мистецтві та засновниками, так званого, «великого стилю». При замках та палацах будувалися сади, в композиції яких включали яскраві квітники, композиційні рови, річкову гладь тощо.

Характерні прийоми побудови французького саду [8]:

- симетрія у внутрішніх деталях партерів і боскетів;
- застосування зелених залів, великих візерункових партерів;
- обводнення парків за допомогою каналів;
- застосування топіарного та трельяжного мистецтва.

У XVIII ст. завдяки торговим відносинам європейці познайомились із ландшафтним мистецтвом Далекого Сходу [43].

Садово-паркове мистецтво Китаю кардинально відрізнялося від європейського. В їх основі лежить філософія та релігія, міфологія та особливе ставлення до природи, архітектурність та мальовничість садів та парків органічно сплітається воедино.

Історично, сади та парки Китаю зародилося у XII ст. до н.е., це були місця, де відтворювалися та відображалися найвиразніші краєвиди цієї країни.

Найбільшого розквіту садово-паркове мистецтво Китаю досягло за часів династії Мін (XIV - XVII ст.). Сад вважався неодмінним атрибутом культурної людини та був місцем усамітнення й спокою. Саме в цей час зароджується класична естетика китайського саду, що зберігала значення світу у мініатюрі, з унікальним напрямом культури та мистецтва, що відрізняється надзвичайною різноманітністю, індивідуальністю, екстравагантністю, екзотичністю та вишуканістю стилю [43].

У Китаї виділяють п'ять типів декоративних садів [43]:

- сади при імператорських палацах;
- сади при храмах;
- сади при імператорських гробницях;
- сади природних пейзажів;
- сади філософів.

Найбільш відомі - імператорські сади, що прикрашалися квітами. Втіленням чистого янь вважалася півонія - «Цариця квітів», життєвим початком інь - осіння хризантема - символ спокою та довголіття. Цінувалися троянди, гортензії, орхідеї, нарциси, гіацинти та інші квіти. Особлива роль відводилася лотосу - «квітці Будди» та символу душевної чистоти, що наочно демонструє нестримну життєву силу.

Захоплення квітковим мистецтвом та використання квітів завжди приваблювало людство. Перші згадки про використання квітів у декоративних цілях починаються і розвиваються на початку єгипетського періоду

(2800 - 28 рр. до н.е.), римського періоду (28 р. до н.е. - 325 р. н.е.), візантійського періоду (320 - 600 рр. н.е.) протягом усього середньовіччя (476 - 1400 рр. н.е.), за часів бароко (1600 - 1775 рр. н.е.), а також у вікторіанський період (1820 - 1901 рр.) [6].

Розвиток квіткового мистецтва йде корінням з Індії, і продовжує свій розвиток в 600 рр. н.е. в Японії. Мистецтво Ікебана - найстаріше квіткове мистецтво, яке має свою філософію єднання з природою.

Значного розквіту садово-паркове та квіткове мистецтво набуло в XVII та XIX століттях у Франції, Німеччини, Голландії, Росії, Україні та в інших країнах, розвиваючи теорію і практику світового садово-паркового мистецтва.

За радянських часів (початок XX ст.) розвиток художнього садівництва в Росії та Україні був перерваний, розкішне художнє садівництво було замінено на спрощену «пролетарську культуру» [17].

З проголошенням незалежності Української держави (90-ті роки XX ст.) і початком державного, культурного, економічного та духовного відродження, в Україні почав формуватися і розвиватися ринок квіткового туризму. Зростанню ринку сприяло покращення добробуту населення, потреба людини в отриманні нових вражень, єднання з природою, отримання святкового та позитивного настрою, можливість стати свідком яскравих подій. Втім, розвиток квіткового туризму в країні відбувається повільно, хоча у Світі він є перспективним та економічно прибутковим [36].

Історія розвитку садово-паркового мистецтва не зупинилася, вона вдосконалюється й донині. Саме тому, існує потреба проаналізувати туристичні ресурси та інфраструктуру, які необхідні для розвитку квіткового туризму.

1.3. Особливості організації квіткових турів

Відмінна риса квіткового туризму полягає в цілях подорожі - отримання інформації про природу відвідуваного регіону та споглядання квітух рослин. Основне завдання даного виду туризму полягає в естетичному

задоволенні, а також збереженні в початковому вигляді унікальних ландшафтів, вихованні у людей дбайливого ставлення до природи.

Квітковий туризм є перспективним, оскільки дає можливість туристу:

- споглядати історичні та культурні об'єкти садово-паркового мистецтва;
- насолоджуватися рідкісними декоративними та екзотичними рослинами, що не зустрічаються в повсякденному житті;
- відвідати незвичні дизайнерські та пейзажні природні об'єкти;
- брати участь в подієвих квіткових заходах, фестивалях, ярмарках, виставках та розвагах;
- знайомитися з сучасними роботами відомих архітекторів, садівників і ландшафтних дизайнерів;
- споглядати пейзажі, навколишнє середовище та природу;
- освітньо та духовно збагачуватися;
- психологічно та фізично відпочивати;
- гарно проводити час;
- отримувати нові та незвичні враження, які залишаться надовго у пам'яті туриста тощо.

Для туристів, що відвідують квіткові тури, характерні етапи: до, під час та після відвідування [10].

Перед відвідуванням туру, туристи мають певні очікування, мотиви, бажання отримати інформацію щодо об'єкта, певний досвід. На цьому етапі турист керується інформацією, рекомендаціями та відгуками, отриманими від друзів, родичів, із соціальних мереж.

Під час відвідування, безпосередньо на місці, важливого значення мають інформація, спілкування та атмосфера.

Після відвідування туристи цінують інформативність, враження, задоволення, отриманні знання, бажання повторного або нового відвідування об'єкта [10].

Важливою складовою організації квіткових турів є ресурсна складова. Враховуючи специфіку таких турів, головним ресурсом є квіти, а важливою умовою організації проведення - є пора року (весна, літо та осінь).

Популярність та відвідуваність квіткових турів визначається налагодженістю та транспортною доступністю, місцем знаходження об'єктів, функціональним зонуванням, спеціалізацією, тематикою, архітектурно-історичними особливостями, що становлять туристичний інтерес.

Специфічними особливостями квіткового туризму є те, що цей вид туризму:

- орієнтований на відвідування місцевості в певний час (сезон);
- пов'язаний з цвітінням квітів (рослин);
- такі подорожі можуть бути разовими (присвячені певній події) або періодичними (проводиться щорічно або в певні проміжки часу).

При складанні програми квіткових турів, потрібно врахувати та визначити :

- 1) об'єкти споглядання та маршрут подорожі;
- 2) перелік об'єктів відвідування: культурного, виставкового, фестивального характеру (квіткові локації, шоу-заходи, паради, фестивалі, виставки, ярмарки тощо);
- 3) період надання послуг: враховуються час, плинність та сезонність цвітіння;
- 4) доступність відвідування та атрактивність об'єкта;
- 5) перелік та склад послуг, які надаються під час турів (подієві заходи та екскурсійна програма, перевезення, проживання, харчування);
- 6) комплекс розважальних заходів та анімаційних програм (здійснення фотосесії, майстер-класи, участь у квіткових фестивалях, карнавалах, придбання «квіткових» сувенірів тощо);
- 7) час перебування туристів у кожному пункті маршруту;
- 8) кількість туристів, склад групи;
- 9) вид та кількість транспортних засобів, залучених в обслуговуванні

туристів;

10) потреба в послугах гідів, екскурсоводів, закордонних представників, інструкторів, перекладачів, супроводжувачів груп туристів;

11) підготовка туристичної та супроводжуваної документації.

Квітковий туризм України багатий на цікаві квіткові локації, плантації, долини, сади та поля, великою популярністю користуються інфраструктури з виходом на квіткові поля, місця зі спеціальними фотолокаціями.

Отже, квітковий туризм, як такий, має давню історію і зародився в стародавні часи, з появою садівництва, постійно розвиваючись та вдосконалюючись, перетворився в окремий вид туризму – квітковий туризм. Квітковий туризм нині є видовищним видом туризму та комплексною галуззю, яка може приносити як суспільну, так і фінансову користь державі, а туристам - інформативність, враження, задоволення, нові знання, бажання повторного або нового відвідування об'єкта.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ КВІТКОВОГО ТУРИЗМУ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

2.1. Світовий досвід організації квіткового туризму

Квітковий туризм приваблює туристів незвичними природними явищами, своєю унікальністю, неповторністю, а іноді, навіть екзотичністю.

У світі щорічно проходить безліч різних фестивалів, але найнеймовірнішими та по-справжньому барвистими можна назвати свята квітів, коли великі міста світу забарвлюються у всілякі кольори та їх відтінки, а також наповнюються невимовними ароматами.

Щорічні квіткові фестивалі влаштовуються в багатьох країнах, їх розмах вражає. Такі заходи не лише підтримують культурні традиції, а й приваблюють великі потоки туристів: краса квітів у первозданному вигляді перетворюється на карнавальні костюми для учасників постановкової ходи. Це незрівнянне видовище з моря квітів тішить око тисяч глядачів, залишаючи яскраві спогади та фотографії.

Квітковий туризм містить ряд заходів культурного, фестивального, виставкового характеру, квіткові паради, виставки та ярмарки [23].

Докладно розглянемо географію квіткових фестивалів Світу:

1. Фестиваль квітів на Мадейрі, Фуншал, Португалія (Додаток А, рис. А.1). З 1 по 24 жовтня щороку на Мадейрі відбувається фестиваль квітів - одна з найголовніших туристичних подій року, на яку з'їжджаються десятки тисяч охочих з усього світу. На грандіозному, яскравому та дуже красивому фестивалі квітів беруть участь як професійні танцівники, так і танцівники любителі, костюми яких прикрашені живими квітами. Головними вулицями Фуншала проходять величезні тематичні платформи, прикрашені квітами, а саме свято супроводжується вишуканими ароматами, емоційним настроєм і незабутньою та «неземною» красою! Фестиваль квітів також є культурною подією, на ньому виступають фольклорні колективи, музиканти та навіть

вар'єте, а також створюються гарні квіткові килими на пішохідних доріжках та виставка квітів, де представлені сотні видів різних рослин. Почесне місце тут займає символ Мадейри - стрілиця [46].

2. Фестиваль квітів у долині Скагіт, Вашингтон, США (Додаток А, рис. А.2). У долину Скагіт (штат Вашингтон), приїжджають тисячі туристів відвідати відомий фестиваль тюльпанів. Фестиваль проводиться щорічно протягом квітня, коли долина перетворюється на одну з найяскравіших місць. Сотні гектарів долини вкриті тюльпанами різних відтінків, значна частина фестивалю розроблена як пішохідна екскурсія. Фестиваль супроводжується художніми виставами місцевих та міжнародних артистів, розвагами, фермерськими та історичними турнірами тощо [33].

3. Фестиваль квітів, Медельїн, Колумбія (Додаток А, рис. А.3). Фестиваль квітів у Медельїн є одним з найкращих квіткових фестивалів у світі. Проводиться щороку, впродовж тижня, на початку серпня. Вперше він був проведений 1957 року на честь Діви Марії. Під час фестивалю проходить квітковий парад, автомобільний парад, виставляються композиції з орхідей. На парад люди одягають складні квіткові композиції, що знаменують певні історичні події - «закінчення рабства та період, коли раби носили своїх господарів на спинах» [22].

4. Фестиваль квітів у Чіанг Май, Таїланд (Додаток А, рис. А.4). Фестиваль проводиться на початку лютого і є одним із найяскравіших свят світу. Головна подія свята - великий парад квіткових платформ, що проходить центром Старого міста. Крім цього, на фестивалі відбуваються численні квіткові виставки, змагання ландшафтних дизайнерів, концерти та театралізовані вистави, вуличні базари, а також конкурси краси «Міс квітуча чарівність» [45].

5. Фестиваль квітів Інфіората, Італія (Додаток А, рис. А.5). У червні в італійському містечку Ганциано проходить найбільший фестиваль квітів Апеннінського півострова - Інфіората. Традиція створення картин із квітів з'явилася в Італії в XIII столітті на честь дня небесних покровителів міста

Петра та Павла. Італійські художники та флористи перетворюють центральну вулицю міста на довгий квітковий килим площею майже 2000 м², розміром 210 м на 9 м, на якому, як правило, зображено 13 різних тем (сцен). Вулицю повністю покривають квітковим килимом з пелюсток троянд, вербени, жоржини та інших квітів. Для створення «шедевральних полотен» митці використовують квіти різних відтінків. На квіткових полотнах зазвичай зображують релігійні символи, всілякі геометричні малюнки, олімпійську символіку, твори великих італійських художників: «Таємна вечеря» Леонардо да Вінчі, портрети Ейнштейна, Гарібальді та Че Гевара, сюжети місцевих художників тощо [25].

6. Фестиваль квітів в Стамбулі (Додаток А, рис. А.6). Щороку з 1 по 30 квітня Стамбул перетвориться на квіткову столицю світу - тут відбудеться знаменитий фестиваль тюльпанів, який приваблює до Стамбула сотні тисяч туристів, серед яких багато селекціонерів та професійних квітникарів. Тюльпани практично всюди, в кожному куточку Стамбула: в парках, алеях, на міських автомагістралях, дворах та будинках. Посадкою квітів займаються як спеціальні служби, так і самі мешканці міста [47].

Характеризуючи найкрасивіші парки та сади Світу, варто відзначити наступні:

1. Тропічний парк Нонг Нуч, Паттайя, Таїланд (Додаток Б, рис. Б.1). Тропічний парк Нонг Нуч міста Паттайя - один з найбільш відвідуваних парків Таїланду. Мальовнича територія приваблює мандрівників красивими ландшафтами, історичним культурним шоу, чудовим театром слонів та мінізоопарком. Тропічний парк займає площу 2,4 км і розбитий на дев'ять тематичних зон. Тут ростуть рідкісні види пальм та папоротей, розлогі ліани та невеликі дерева бонсай. На водоймах створені сади водних видів флори, а любителі орхідей можуть милуватися чудовою колекцією з 500 видів екзотичних рослин, різних форм, кольорів та відтінків [1].

2. Квітковий парк «Dubai Miracle Garden», ОАЕ (Додаток Б, рис. Б.2). Парк займає площу 72 тис. м², на його території знаходиться майже 45 млн.

квітучих рослин. З них талановиті дизайнери створюють найрізноманітніші «фігури» і «скульптури». Унікальними об'єктами парку є квіткова стіна довжиною 800 метрів і заввишки 3 метри, яка занесена в Книгу рекордів Гіннеса, найбільший в світі вертикальний сад, оригінальні клумби, арки у вигляді сердець, квіткові парасольки, квіткові альтанки. У Чудо-парку можна відвідати Сад метеликів, в якому мешкає 26 видів яскравих красунь, що походять з Азії, Африки та Латинської Америки. Приїжджати в Miracle Garden можна в будь-яку пору року - тут завжди красиво, яскраво і цікаво [7].

3. Квітковий сад "Каваті Фудзі", Японія (Додаток Б, рис. Б.3).

Висячий квітковий сад "Каваті Фудзі", який також має назву "Kawachi Fuji Garden" знаходиться в Японії і вражає уяву туристів своєю ніжною красою. Цей дивовижний витвір флористичного мистецтва займає близько 10 тис. м², тут ростуть мільйони різних видів квітів, кожен з яких по-своєму унікальний і чарівний. Головною родзинкою квіткового саду «Каваті Фудзі» є тунель Гліциній, довжина якого досягає 80 метрів і прикрашена із 150 різновидів квітучих гліциній. Найкращий час для відвідування - з кінця квітня до середини травня [28].

4. Парк квітів Кекенхоф, Нідерланди (Додаток Б, рис. Б.4).

Королівський парк квітів Кекенхоф, відомий як «Сад Європи» (Garden of Europe), розташований в містечку Ліссе, біля Амстердама. Загальна площа парку понад 32 гектари. Тут росте майже 7 мільйонів рослин: близько 4,5 мільйона тюльпанів, 100 різновидів гіацинтів, нарцисів, крокусів, мускарі, близько 90 видів дерев. Парк квітів відкривається щороку на два місяці - з березня по травень [28].

5. Квітковий сад "Boboli Gardens", Флоренція, Італія (Додаток Б, рис. Б.5). Сади Боболі вважаються одним із найпопулярніших місць у Флоренції, засновані у XVI столітті династією Медічі. Це відкритий музей садової скульптури, площею майже 4,5 га, втілює в собі гармонію та природну красу Італії, відродження та неповторну природу Тоскани. Туристи можуть милуватися унікальними рослинами, старовинними статуями, декоративними

фонтанами, садовими храмами з колонами тощо. Відвідати сад можна в будь-яку пору року [28].

6. Квітковий сад "Маркесак", Франція (Додаток Б, рис. Б.6). Перлиною Франції вважають квітковий сад Маркесак, розташований в провінції Дордонь. Відкритий ще в XIX столітті, великий комплекс і донині є одним з найромантичнішим і найвишуканішим місцем у світі. Територію саду у 22 га, складають лабіринти, водоспади, затишні куточки, фігурні кущі, незвичні архітектурні скульптури [28].

Не менш грандіозна подія у світі квіткового туризму - квіткові паради, надвидовищні та найцікавіші. Головними туристичними країнами, де проводяться такі заходи є: Австрія, Голландія, Італія, Іспанія, Франція, Швейцарія тощо [33].

1. Квітковий парад скульптур Блюменкорсо, Голландія (Додаток В, рис. В.1) Квітковий парад скульптур в Блюменкорсо проходить щорічно у вересні, це символ відродження, очікування нового життя, повного нової сили та надій. Під час парад туристи можуть спостерігати за величезними платформами фігур із квітів, що колесять вулицями Голландії. Платформи з 3-5 метровими фігурами героїв мультфільмів або казкових звірів, створюються із весняних квітів, лілій, тюльпанів, фрезій тощо. На параді, зазвичай, налічуються 20 платформ із гігантськими скульптурами та автомобілі, прикрашені та задекоровані квітами. Все дійство супроводжується грою духових оркестрів, виступами артистів та танцювальних колективів [33].

2. Парад квітів у Зюндерт, Нідерланди (Додаток В, рис. В.2). Парад квітів в Зюндерт проводиться щороку, у вересні і вважається надвидовищним парадом у світі. Кожного року в місті будують платформи зі скульптурами, прикрашають їх різними сортами жоржин, які самостійно висаджують і вирощують на плантаціях Зюндерта. Кожного року обирається своя певна тема парад. Над створенням найкрасивіших скульптур працюють цілі команди професійних флористів [33].

3. Парад троянд у Пасадені, США (Додаток В, рис. В.3). Парад троянд у Пасадені - відкриває сезон новорічних свят Лос-Анджелесу та вважається найважливішою подією серед «Фестивалів та виставок квітів» США. З різних куточків світу туристи приїжджають подивитися на театралізовані шоу та найяскравіший квітковий парад у світі [33].

Досить популярними стають різні квіткові фестивалі, які із задоволенням відвідують як туристи, так і всі, хто цікавиться флористикою, вирощуванням квітів, ландшафтним дизайном. Такими фестивалями є:

1. Королівська виставка квітів Chelsea Flower Show, Лондон (Додаток Г, рис. Г.1). Chelsea Flower Show - найголовніший захід у світі флористики, історія якого бере початок в 1912 році. Міжнародна виставка квітів та ландшафтного дизайну проходить у Лондоні у травні, щорічно. Головна мета видовищного заходу – змагання конкурсантів у різних номінаціях. Головним конкурсним завданням виставки є конкурсні сади, експозиції яких створюються провідними світовими ландшафтними дизайнерами. На виставці можна побачити композиції із крокусів, орхідей, ірисів, лілій та троянд [2].

2. Виставка квітів у Кекенхоф, Нідерланди (Додаток Г, рис. Г.2). Виставка квітів Кекенхоф (Нідерланди, м. Ліссе) відкривається у березні та працює впродовж 6 тижнів щорічно. На ній представлено близько 7 мільйонів голландських квітів, а сама виставка вважається найбільшим місцем тюльпанів у світі. Щорічно тут проводяться квіткові шоу та майстер-класи з техніки вирощування квітів, які проводять найкращі садівники світу. На виставці можна не тільки придбати цибулини квітів, але і насолодитися красою орхідей, гіацинтів та різноманітних квіткових композицій від талановитих флористів [2].

3. Міжнародна виставка квітів Floralia Brussels, Брюссель (Додаток Г, рис. Г.3). Міжнародна виставка квітів Floralia Brussels проходить щорічно на території замку Groot-Bijgaarden під Брюсселем. На 14 гектарах замкових угідь розкинувся парк, де представлено понад 400 видів тюльпанів,

а також нарцисів, азалій, гіацинтів, рододендрон, троянд. Саме тут знаходиться колекція квітів англійських садів Ексбері, створених династією банкірів Ротшильдів [2].

4. *San Francisco Flower & Garden Show, США* (Додаток Г, рис. Г.4). Найбільша щорічна весняна виставка квітів та високої кухні у Північній Америці. На виставку з'їжджаються професійні садівники, квітникарі, флористи та дизайнери, щоб представити свої та закордонні новинки, обмінятися досвідом, познайомитися з конкурентами та знайти нових клієнтів [2].

5. *Квіткова виставка екзотичних квітів International Flora Expo, Індія* (Додаток Г, рис. Г.5). Найпрестижніша виставка в місті Пуна в Індії, проводиться 10 років поспіль. Щорічно подія залучає близько 300 компаній, що займаються вирощуванням квітів та екзотичних рослин. Тут можна знайти сорти троянд, маргариток, жоржини, екзотичні види орхідей, гладіолусів, лілій і півоній [2].

Виставка квітів - це грандіозне дійство для флористів та туристів, це подія на яку з'їжджаються найкращі, де насолоджуються розкішними квітами та інсталяціями, де отримують нову інформацію, це місце творчої особистості та професіоналізму.

2.2. Аналіз стану квіткового туризму в Україні

В Україні, як і в цілому у світі, спостерігається розквіт квіткового туризму. Він отримує все більшої популярності в Україні, і починає розвиватися за світовими стандартами. Якщо раніше основні туристичні потоки були направлені до класичних об'єктів квіткового показу (ботанічні сади, парки, сквери тощо), то зараз з'являються квіткові локації, фотолокації, інфраструктура з виходом на квіткові поля (лавандові, тюльпанові, крокусові тощо). Основними шанувальниками таких об'єктів є молодь, яка прагне зробити гарний портрет в оточенні квітів або ідеальне селфі, що викладається у соціальні мережі.

Більшість регіонів України володіє значним ресурсним потенціалом для розвитку квіткового туризму: сприятливий клімат, національні і природні парки, природні ландшафти та унікальні природні заповідники, ботанічні сади та дендропарки, культурні ландшафти, квіткові долини тощо.

В Україні з'являються парки і плантації, де висаджують квіти з різними циклами цвітіння, щоб туристи могли приїжджати й насолоджуватися природою.

Квітковий туризм України багатий на цікаві квіткові локації, плантації, долини, сади та поля, великою популярністю користуються інфраструктури з виходом на квіткові поля, місця зі спеціальними фотолокаціями. Найбільш привабливими серед них є:

Лавандовий парк «Порадів» (с. Порадівка, Київська обл.) - розташовується в 34 км від Києва (Додаток Д, рис. Д.1). На площі 2,5 га висаджені і квітнуть майже 35 тис. кущів лаванди. В період активного цвітіння рослини, парк відкритий для відвідування і фотосесій. Після того, як лаванда відцвіте, співробітники парку зрізають її на переробку. І вже в наступному сезоні можна придбати крафтову лавандову продукцію в онлайн магазині або в магазині на території парку [32].

Долина нарцисів урочище Кіресі, за 4 км від міста Хуст (Додаток Д, рис. Д.2). Єдине місце на Закарпатті, де можна помилуватися диким вузьколистовим нарцисом, популяція яких збереглася ще з льодовикового періоду, заповідна зона під охороною ЮНЕСКО. У заповіднику площею 257 га росте понад 500 видів рослин, 15 із яких занесені до Червоної Книги, понад 170 га займають нарцисові поля [17].

Дендропарк у Кропивницькому (Додаток Д, рис. Д.3). Дендропарк - квітковий рай із тюльпанів і близько 1000 унікальних квіточок. Тюльпанові поля із 50 тисяч квітів - це справжній «квітковий рай». Туристи мають змогу прогулятися вздовж алей з квітами та різноманітними деревами, насолоджуючись приходом весни. Туристичний сезон - кінець квітня початок травня [21]

Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна славиться дивовижним природним явищем - цвітінням трав (Додаток Д, рис. Д.4). Тут можна зустріти не лише унікальних тварин, а й цвітіння ковили, яка покриває весь заповідник сріблястим серпанком. Також можна насолодитися цвітінням катальпи, бузкової алеї. Це той випадок, коли варто побачити заповідник не лише через ціннісну фауну, а й флору [16].

Цвітіння сакури в Ужгороді, Закарпаття (Додаток Д, рис. Д.5) Саме Ужгород має найдовшу алею сакур в Європі, місто одягається в рожеві квіти сакури. Щорічно побачити цей квітучий рожевий рай намагаються тисячі туристів. Крім того, в кінці квітня, на початку травня в місті проводять музично-творчий фестиваль «Сакура Фест». Під час культурного заходу здійснюється посадка саженців сакури, проводяться ярмарки, спортивні змагання, виставки художньої творчості та музичні конкурси дитячих колективів, майстер-класи та культурні заходи фестивалю [44].

Ічнянський національний природний парк. м. Ічня, Чернігівська область (Додаток Д, рис. Д.6). Ічнянський парк - це квіткові біло-блакитні килими із пролісків, після пролісків тут починають цвісти анемони і жовті первоцвіти, а слідом за ними конвалії. Туристам запропонована порівняно невелика територія (всього 10 га) із прокладеними маршрутами (стежка «У долині Іченька» та еколого-туристичний маршрут «Садове»). Є місця для відпочинку та пікніка з лавочками, столами та навісами від дощу [26].

Національний природний парк «Подільські товтри» (Додаток Д, рис. Д.7) м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область. Цей парк входить у сімку природних чудес України та вважається початком українських Карпат. Схили Подільських Товтр посипані весняними квітами: підлісками, пролісками та різнокольоровими квітами [35].

Національний ботанічний сад імені Гришка м. Київ (Додаток Д, рис. Д.8). На величезній території ботанічного саду туристи гарантовано знайдуть проліски, крокуси та ніжні бузкові цикламени [34].

Туристам в Україні пропонують відвідати [48]:

- долину крокусів (с. Колочава та с. Драгобрат, Закарпатська обл.), долину тюльпанів (с. Чукалівка, Івано-Франківська обл.; с. Магала та Мамаївці Чернівецька обл.), долину нарцисів (урочище Кіреші, на Закарпатті);
- *тюльпанові поля* («Волинська Голландія» Волинська обл., Гуменці Хмельницька обл., с. Чукаловка на Івано-Франківщині, с. Магала Чернівецькій обл., Добропак с. Мотижін, Київської обл.), «дикі» або «чорні тюльпани» (с. Надітичі, на Львівщині);
- *бузкові парки* в Корсунь-Шевченко та Національному ботанічному саду імені М. Гришка (м. Київ), смт. Диканьки Полтавської області;
- *шафранові галявини*: «Старе село» с. Колочава та дендропарк «Березинка» м. Мукачево в Закарпатській області, с. Мигово Чернівецька обл.;
- *парки та сквери сакури* в Ужгороді, Чернівцях, Мукачево, Іршаві, Виноградове, Хусті;
- *квіткові оранжереї, орхідаріум, колекції троянд, кактусів та сукулентів, плодові рослини, азалії та камелії* в Національному ботанічному саду імені М. Гришка (м. Київ);
- *лавандові поля*: локації, які люблять туристи в якості чудових фотозон («Лавандова Гора» м. Перечин, Закарпатська обл., «Лавандове поле», с. Василівка, Одеська обл., Lavender Family с. Піщане, Полтавська обл., «Царина лаванди» с. Коршів Івано-Франківська обл.).

Крім споглядання цвітіння квітів та відвідування різних екскурсійних квіткових маршрутів, туристи можуть відвідати квіткові фестивалі, виставки та ярмарки, які щорічно проводяться різними міжнародними та вітчизняними компаніями. Серед них:

- *квіткові фестивалі*: «Сакура Фест» м. Ужгород; «Квітковий фестиваль на Співочому полі» Печерський ландшафтний парк м. Київ; фестиваль квіткових композицій «Квіти мирному місту» м. Миргород; квітковий фест «Сент-Міклоші» на Закарпатті; фестиваль тюльпанів «Волинська Голландія» на Волині; «Фестиваль хризантем» Криворізький ботанічний сад АН України, м. Кривий Ріг тощо;

- *квіткові виставки та ярмарки*: квіткова виставка з міфічними тваринами за мотивами творів Марії Примаченко м. Київ; виставка квітів «Україна Європейська», м. Київ; виставка квіткових інсталяцій, присвячена роману «Аліса в країні див» м. Київ тощо;

- *професійні квіткові виставки та ярмарки*, які щорічно проводяться різними міжнародними та вітчизняними компаніями Kyiv Flower market, Flower expo Ukraine.

Цікавим та незвичним об'єктом квіткового туризму є «*Квітковий годинник*» (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.) [18]. Це найбільший у світі квітковий годинник діаметром 22 метри, годинниковою стрілкою довжиною 8 метрів, а хвилинною - 12 м. На тарілці годинника щороку висаджується близько 22 тисяч квітів.

Крім того, Кривий Ріг може запропонувати туристам цікаві квіткові та садово-паркові об'єкти: виставку трав'яних скульптур в сквері Героїв, парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва імені Ф. Мершавцева, Криворізький ботанічний сад НАН України тощо.

Автором роботи було здійснено аналіз туристичних підприємств Кривого Рогу, які займаються проведенням та самостійним розробленням туристичних продуктів квіткового спрямування. Серед них: ГО «Туристичний центр «Кривбастур», клуб подорожей «КОМАНДОР», «Кривбастур», Турагенція «КрасінТур», Туристичний центр «Відвідай», Криворізьке бюро подорожей та туризму, Туристичне агентство «Меридіан» тощо.

На прикладі діяльності вище перелічених туристичних організацій Кривого Рогу, було здійснено аналіз турів квіткової тематики із Кривого Рогу. Опрацьована та систематизована інформація даних турів наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз турів квіткової тематики із Кривого Рогу

№	Назва туру	Загальні об'єкти відвідування	Об'єкти відвідування квіткової тематики	Вартість	Організатори туру
1	«Квітучий Кропивницький»	Оглядова екскурсія м. Кропивницький, Історико-краєзнавчий музей, Кропивницький академічний обласний український музично-драматичний театр ім. М. Л. Кропивницького	Бал тюльпанів у дендропарку Кропивницького	550 грн./ос.	Туристичний центр «Кривбастур»
2	Поїздки на лавандові поля	Чинадійово «Базальтові стовпи», оглядова екскурсія + фотосесія, прогулянка парком у комплексі "Деренівська купіль", Лумшори – купання в чанах	Екскурсія на Лавандовій горі	620 грн./ос.	Туристичний центр «Відвідай»
3	Поїздки на бал тюльпанів	Оглядова екскурсія Кропивницьким, екскурсія музеєм «Авіації»	Екскурсія в дендропарк «Бал тюльпанів»	400 грн./ос.	Турагенція «КрасінТур»
4	Долина нарцисів та чудеса Закарпаття	Екскурсія до палацу графів Шенборнів, Берегове – купання в термальному басейні, озеро Синевір, водопад Шипот	Кіреші, оглядова екскурсія Долиною нарцисів	800 грн./ос.	Криворізьке бюро подорожей та туризму
5	Бал хризантем у Криворізькому ботсаду	Оглядова екскурсія містом, відвідування кар'єру ПівдГОК, прогулянка скалами МОДРу	Відвідування «Балу хризантем» у Криворізькому ботанічному саду	350 грн./ос.	Туристичне агентство «Меридіан»
6	Ніжний Ужгород у цвітінні Сакури	Відвідування термальних басейнів Берегове, екскурсія Ужгородським замком, Національний природний парк «Синевірська поляна», прогулянка до водопаду Шипіт	Прогулянка вздовж алей з Сакурами	650 грн./ос.	Туристичний центр «Кривбастур»

*(систематизовано автором за посиланням на фейсбук-сторінки турфірм)

Як бачимо, на превеликий жаль, найбільша кількість квіткових турів здійснюється за межами міста Кривий Ріг, і лише одне підприємство Туристичне агентство «Меридіан», надає екскурсійні послуги містом, одним із об'єктів відвідування якого є лише Криворізький ботанічний сад.

Проаналізувавши наявність великої кількості квіткових турів у Світі та України, та переконавшись в перспективності та економічній привабливості квіткового туризму, для розвитку якого на території нашої країни сформована належна природна та ресурсна база, було запропоновано розробку авторського екскурсійного маршруту квіткового спрямування. А враховуючи те, що Кривий Ріг має гарну ресурсну базу, цікаві туристичні об'єкти, здобутки та можливості квіткового спрямування, було запропоновано розробку авторської екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг.

2.3. Розробка авторської екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг

Враховуючи бажання людей подорожувати, та ті обмеження, які останні роки були введені через коронавірусні заборони, закриття кордонів та війну в Україні, у туристів з'явилася велика потреба до відновлення сил та психологічного здоров'я, велике бажання подорожувати, відвідувати гарні та мальовничі куточки рідного краю. Саме тому, у внутрішнього туризму з'являються великі «шанси» та перспективи для його розвитку. Умови для цього в Україні є, це і величезний туристично-рекреаційний потенціал, і гарна база для розвитку квіткового туризму.

Екскурсійний маршрут «Квіткові барви залізного міста», складений із наступних етапів:

1. Загальні відомості про екскурсійний маршрут наведені в таблиці 2.2.

Характеристика одноденної екскурсії
«Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг

Назва екскурсії	«Квіткові барви залізного міста»
Концепція	Екскурсія розрахована як для місцевих мешканців, так і для приїжджих туристів. Туристами пропонується огляд та ознайомлення з найвідомішими квітковими локаціями та ландшафтними композиціями м. Кривий Ріг, Показ і представлення Кривого Рогу не тільки як промислового міста, а як одного із найзеленіших міст України!
Сезонність	весна-осінь
Кількість днів	одноденний
Тривалість маршруту	11 год (11 год 45 хв. з трансфером)
Протяжність маршруту	83,5 км (97 км з трансфером)
Кількість учасників	допустима кількість екскурсантів – до 18 осіб
Вікові особливості	від 8 років і старше
Способи пересування	автобусно-пішохідна
Екскурсійні об'єкти	пам'ятник Козаку Рогу, ландшафтні композиції біля Криворізького Міськвиконкому, каштанова алея, квітковий годинник, екскурсія до 3D-відеогалереї, виставка трав'яних скульптур в сквері Героїв, парк імені Ф. Мершавцева, Криворізький ботанічний сад, криворізький «Бродвей» та світломузичний фонтан
Харчування	обід в кафе «Центральне» пр-т Поштовий, 39
Місце збору	Біля пам'ятника Козаку Рогу
Додаткові послуги	трансфер із/до залізничного вокзалу, вечеря, розміщення за потреби «Готель центральний»

2. Розробка авторської екскурсії

Екскурсійний маршрут «Квіткові барви залізного міста» розрахований як для місцевих, так і для приїжджих екскурсантів.

Для місцевих мешканців (екскурсантів), збір групи здійснюється біля пам'ятника Козаку Рогу, для екскурсантів з інших міст - трансфер із залізничного вокзалу, далі - по запланованому екскурсійному маршруту.

Враховуючи ці дві особливості, ми прорахуємо два варіанти вартості екскурсії (для місцевих та приїжджих екскурсантів).

Характеристика екскурсійного маршруту для місцевих екскурсантів представлена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Програма одноденної екскурсії для місцевих екскурсантів
«Квіткові барви залізного міста» в м. Кривий Ріг

Час	Переміщення	Тривалість	Відстань
9:00	Збір групи біля пам'ятника Козаку Рогу		
09:00-09:05	Вступне слово екскурсовода	5 хв	
09:05-09:15	Огляд пам'ятника Козаку Рогу	10	
09:15-09:45	Перехід до квіткового годинника, огляд ландшафтних композицій (альпійські гірки, квіткові клумби) та каштанової алеї	30	
09:45-10:30	Огляд квіткового годинника та екскурсія до 3D-відеогалереї	45 хв	
10:30-11:30	Прогулянка парком Героїв та огляд виставки трав'яних скульптур, дендропарк	60 хв	
11:30-11:45	Переїзд парк Героїв - парк імені Ф. Мершавцева	15 хв	5,5 км
11:45-13:00	Прогулянка парком імені Ф. Мершавцева	75 хв	
13:00-14:00	Обід пр. Поштовий	60 хв	
14:00-15:00	Переїзд пр. Поштовий - Криворізький ботанічний сад. Оглядова автобусна екскурсія містом по маршруту	60 хв	40 км
15:00-18:00	Відвідування Криворізького ботанічного саду: екскурсія територією ботанічного саду та оранжереєю	180 хв	
18:00-18:30	Переїзд Криворізький ботанічний сад – кільце 44 кварталу, вул Мусоргського	30 хв	18 км
18:30-19:15	Відвідування криворізького «Бродвею» та світломузичного фонтану	45 хв	
19.15-19.45	Переїзд кільце 44 квартал, вул. Мусоргського – зупинка «95 квартал»	30 хв	20 км
20:00	Закінчення екскурсійного маршруту		
Загальні показники		11 годин	83,5 км

Схеми оглядової автобусної екскурсії «Квіткові барви залізного міста» для місцевих (рис. 2.1) та приїжджих екскурсантів (рис. 2.2) складені автором дослідження з використанням програми Google Maps

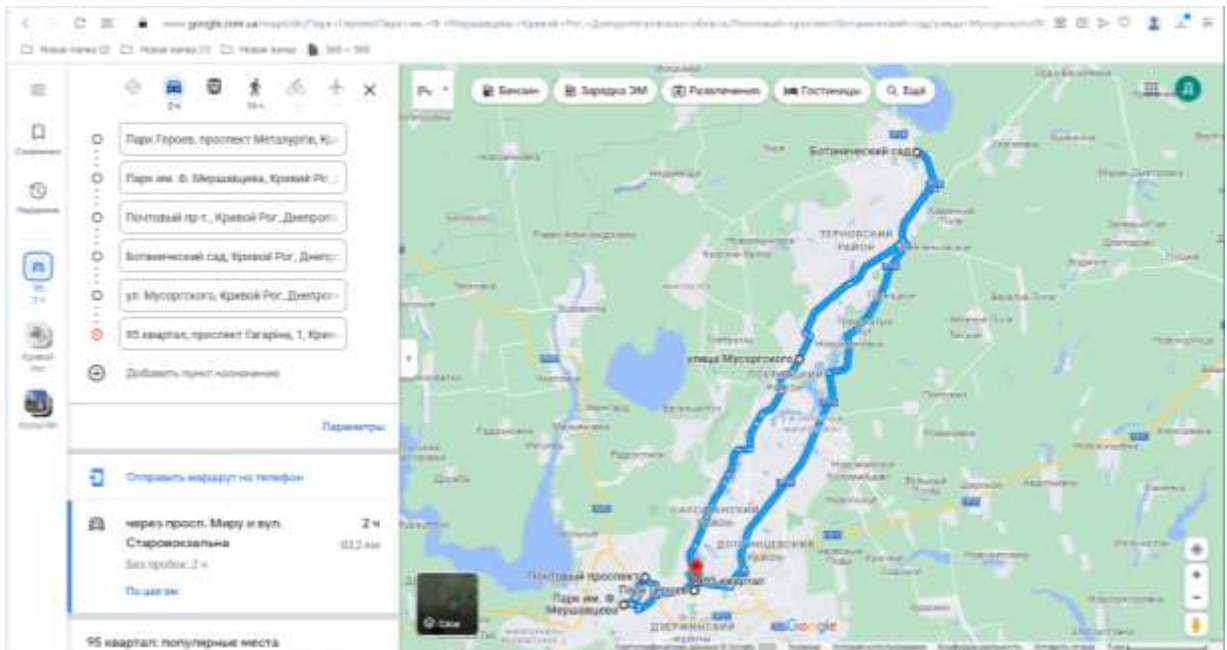

Рис. 2.1. Схема екскурсійного маршруту «Квіткові барви залізного міста» для місцевих екскурсантів (Джерело: власна розробка автора)

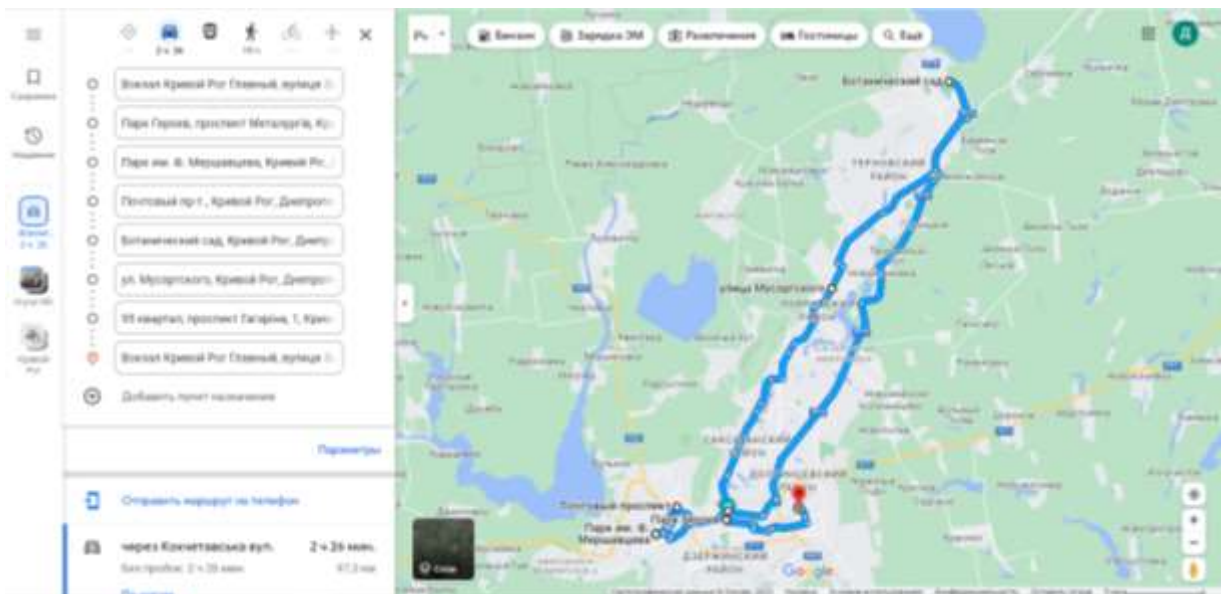

Рис. 2.2. Схема екскурсійного маршруту «Квіткові барви залізного міста» для приїжджих екскурсантів з трансфером (Джерело: власна розробка автора).

Характеристика екскурсійного маршруту для приїжджих екскурсантів представлена в таблиці 2.4.

Програма одноденної екскурсії для приїжджих екскурсантів
«Квіткові барви залізного міста» в м. Кривий Ріг

Час	Переміщення	Тривалість	Відстань
08:30-09:00	Трансфер залізничний вокзал – пам'ятник Козаку Рогу	15 хв	6 км
9:00	Збір групи біля пам'ятника Козаку Рогу		
09:00-09:05	Вступне слово екскурсовода	5 хв	
09:05-09:15	Огляд пам'ятника Козаку Рогу	10	
09:15-09:45	Перехід до квіткового годинника, огляд ландшафтних композицій (альпійські гірки, квіткові клумби) та каштанової алеї	30	
09:45-10:30	Огляд квіткового годинника та екскурсія до 3D-відеогалереї	45 хв	
10:30-11:30	Прогулянка парком Героїв та огляд виставки трав'яних скульптур, дендропарк	60 хв	
11:30-11:45	Переїзд парк Героїв - парк імені Ф. Мершавцева	15 хв	5,5 км
11:45-13:00	Прогулянка парком імені Ф. Мершавцева	75 хв	
13:00-14:00	Обід пр. Поштовий	60 хв	
14:00-15:00	Переїзд пр. Поштовий - Криворізький ботанічний сад. Оглядова автобусна екскурсія містом по маршруту	60 хв	40 км
15:00-18:00	Відвідування Криворізького ботанічного саду: екскурсія територією ботанічного саду та оранжереєю	180 хв	
18:00-18:30	Переїзд Криворізький ботанічний сад – кільце 44 кварталу, вул Мусоргського	30 хв	18 км
18:30-19:15	Відвідування криворізького «Бродвею» та світломузичного фонтану	45 хв	
19.15-19.45	Переїзд кільце 44 квартал, вул. Мусоргського – зупинка «95 квартал»	30 хв	20 км
20:00	Закінчення екскурсійного маршруту		
20:00-20:15	Трансфер зупинка «95 квартал»- залізничний вокзал	15 хв	7,5 км
Загальні показники		11 год. 45 хв	97 км

Для авторського екскурсійного маршруту «Квіткові барви залізного міста» було обрано наступні об'єкти: пам'ятник Козаку Рогу, ландшафтні композиції біля Криворізького Міськвиконкому, каштанова алея, квітковий годинник, екскурсія до 3D-відеогалереї, виставка трав'яних скульптур в сквері

Героїв, парк імені Ф. Мершавцева, Криворізький ботанічний сад, криворізький «Бродвей» та світломузичний фонтан.

Екскурсія планується автобусно-пішохідною, і розпочинається з місця розташування символу міста – пам'ятника Козаку Рогу (вул. Героїв АТО, Кривий Ріг, Дніпропетровська область) (рис. 2.3).

Пам'ятник Козаку Рогу. Існує легенда, що кошовий отаман Запорізької Січі козак Ріг у поважному віці оселився на місці злиття річок Інгулець та Саксагань. А оскільки в боях втратив око, тому в народі отримав прізвище «Кривий». Повертаючись з Криму чумаки зупинилися на ночівлю у «кривого Рога», так за цією місцевістю і закріпилася назва – Кривий Ріг [40].

Рис. 2.3. Пам'ятник Козаку Рогу [40]

Далі по маршруту пішохідна прогулянка із спогляданням ландшафтних композицій, мальовничих клумб біля Криворізького Міськвиконкому, каштанової алеї, до квіткового годинника та парку Героїв (рис. 2.4).

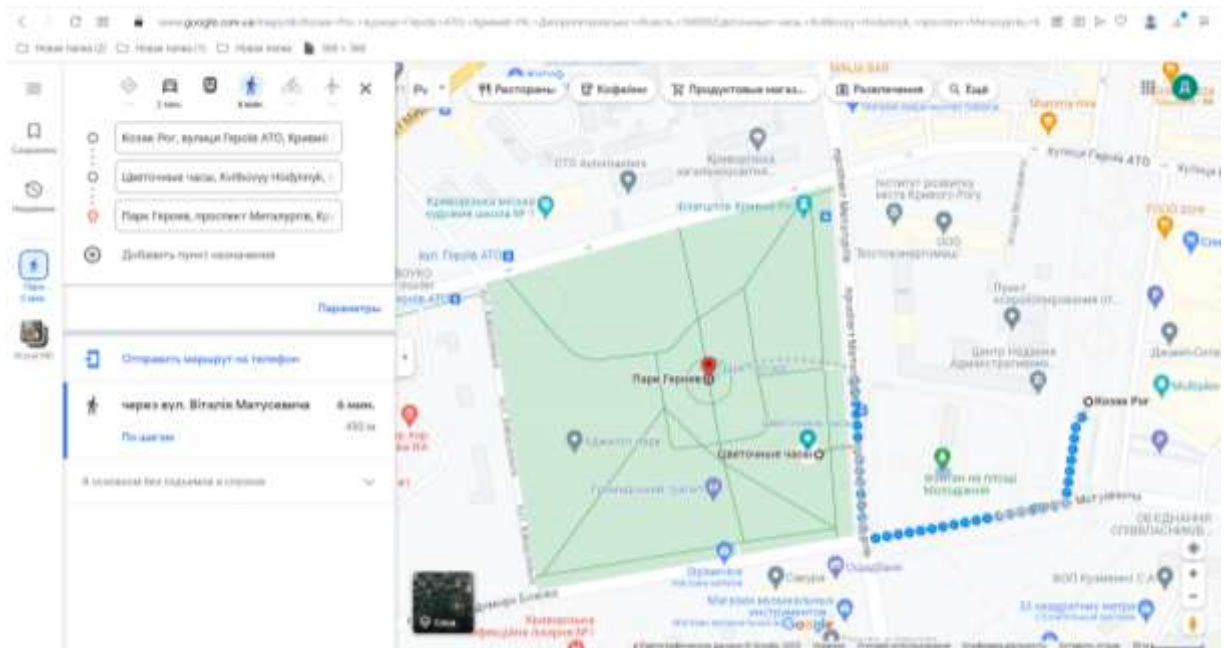

Рис. 2.4. Схема пішохідного переміщення екскурсійного маршруту «Квіткові барви залізного міста» (Джерело: власна розробка автора).

Квітковий годинник був відкритий у 2011 році, з нагоди 20-річчя незалежності України (рис. 2.5). Маючи діаметр циферблата - 22 метри, довжину годинникової стрілки - 8 метри, а хвилинної - 12,5 метра, він є найбільшим у Європі. Квіткова композиція із 22 тисяч квітів (петунії, бегонії, колеуси, цинерарії) у вигляді герба міста Кривого Рогу прикрашає годинник [39].

Всередині споруди квітового годинника вбудований інтерактивний музей - 3D-відеогалерея Криворізького міського історико-краєзнавчого музею. Концепція галереї - через віртуальну реальність (3D формат) показати відвідувачам історію, розвиток та сучасність міста Кривий Ріг. Крім того, в музеї існує віртуальна художня галерея – «Творчий проект», що демонструє полотна великих українських художників другої половини ХХ ст. [18].

Вартість квітка – 20 грн. для дорослого, 15 грн. для дитини та студента.

Рис. 2.5. Квітковий годинник Кривого Рогу [18]

Далі по маршруту запланований **парк Героїв** та **виставка трав'яних скульптур** (рис. 2.3). Невеликий затишний парк обладнаний гарними композиціями з дерев, алей, каміння - улюблене місце відпочинку містян. Тут проходять святкування, концерти, виставки, ярмарки та спортивні змагання. Парк Героїв є прекрасним місцем для прогулянки як влітку, так і взимку, тут розташовані виставка трав'яних скульптур (топіарій) та всілякі розважальні заклади, кафе, каток, кінотеатри та багато іншого [41].

Виставка трав'яних скульптур (топіарій) складається із 14 металевих конструкцій декоративних фігур хижих тварин, покритих штучною травою. Відвідавши цю локацію, можна побачити та сфотографуватися із слонихою зі слоненям, левом з левицею, родиною ведмедів, лосем, бегемотом і ще з чималою кількістю хижих африканських тварин.

Рис. 2.6. Виставка трав'яних скульптур, сквер Героїв [41]

Далі за планом екскурсії відвідування **парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва імені Ф. Мершавцева** (рис.2.7). Створений у 1854 році Федором Мершавцевим, вважається першим парком міста. Із 1972 року парк віднесено до категорії заповідних об'єктів. До сьогодні на території парку площею 36 га збереглися дерева, висаджені ще засновником парку. Крім того, тут ростуть понад сорок сортів декоративних рослин, серед яких зустрічаються і рідкісні види. Флористичну основу парку складають каштан кінський, липа серцевидна, тополя канадська, клен гостролистий; берегами водойм ростуть плакучі верби; із хвойних: ялина колюча та європейська, туя західна і ялівець козачий; чагарники - жасмин садовий, спірея середня та калина [27].

Рис. 2.7. Парк імені Федора Мершавцева [40]

Визначною пам'яткою парку є **човникова станція** - візитна картка міста, сьогодні вона є окрасою парку та занесена до списку пам'ятників архітектури Кривого Рогу (рис. 2.8). Зі станції відкривається панорама на злиття річок Інгулець і Саксагань, старі колони, підвісні мости – це улюблена фото зона, зона відпочинку, музично-літературних зустрічей та прогулянок на човнах тощо [27].

Рис. 2.8. Човникова станція [40]

Наступним об'єктом одноденної екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг є **Криворізький ботанічний сад НАН України** (рис. 2.9). Переїзд до нього складає майже 40 км, під час маршруту екскурсантам пропонується оглядова автобусна екскурсія містом. В ботанічному саду - екскурсія територією саду та оранжереєю.

Криворізький ботанічний сад - об'єкт природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення, а його дендрарій визнаний національним надбанням України [30].

В ботанічному можна побачити [30, 38]:

- колекцію 200 видів рідкісних лікарських рослин та майже тисячу квітково-декоративних зразків;
- понад 600 видів деревних та 120 сортів чагарникових рослин;
- понад 60 видів рослин, занесених до Червоної книги України та близько 40 зразків, які знаходяться під охороною Світового та Європейського червоних списків.

Навесні в Криворізькому ботанічному саду квітнуть понад 50 видів бузку, маки, тюльпани, півонії, весняний горицвіт та золотий адоніс; влітку - садові троянди, білосніжний катран, сонячно-жовта сон-трава, карликові півники; восени - хризантеми; взимку - квітуча оранжерея та теплиці із розмаїттям квітів і чагарників [30, 38].

Вхідний квиток коштує 40 грн.

Вхідний квиток до оранжереї для всіх категорій коштує 50 грн.

Рис. 2.9. Криворізький ботанічний сад НАН України [30]

На кінець маршруту, туристам пропонуємо прогулятися криворізьким «Бродвеем» та помилуватися світломузичним фонтаном (рис. 2.10).

Криворізький «Бродвей» - це одна з вулиць Кривого Рогу, прикрашена гірляндами та ілюмінацією, ввечері створюється святкове та казкове враження. Поруч розташований розкішний світломузичний фонтан, який перетворюється на дивовижне дійство, складається враження, наче струмені підтанцювують у ритм музики [42].

Рис. 2.10. Криворізький «Бродвей» [42]

Під час екскурсії можливі зміни, пов'язані із сезонністю. Графік роботи Ботанічного саду круглий рік, але найсприятливішим є весняно-осінній період, коли цвітуть тюльпани, троянди, магнолії, бузок, коли квітнуть розоцвіті чагарники та проходить бал хризантем. В зимовий період можливе споглядання хвойних рослин та відвідання оранжереї, при цьому можливе скорочення часу відвідування програми туру на 1,5 години.

3. Транспортне забезпечення екскурсії

Задля організації розробленої екскурсії «Квіткові барви залізного міста» в м. Кривий Ріг передбачено використання автомобільного транспорту. Враховуючи те, що екскурсія є груповою та розрахована на 18 осіб (без урахування гіда/екскурсовода), то пропонується використання мікроавтобуса MERCEDES SPRINTER на 18 посадкових місць.

Транспортні послуги під час екскурсії буде надавати компанія «Pass_perevozki_ukr» - фірма-перевізник з багаторічним досвідом роботи в галузі пасажирських перевезень, з яким для проведення екскурсії укладений цивільно-правового договір про надання послуг [13].

Вартість послуг перевезення даної фірми – 15 грн./км, що є середнім по місту за даним послугам.

4. Організація харчування. Під час екскурсії обід заплановано в кафе «Центральне», на пр. Поштовий, 39. Вартість комплексного обіду за одним із меню (на вибір), обійдеться в 165 грн.

Меню №1: борщ - 450 мл, рис з овочами - 200 гр, котлета асорті із куриці або індики - 100 гр, салат із капусти із зеленю - 150 гр, хліб.

Меню №2: бульйон куриний з вермішеллю - 450 мл, салат вінегрет - 150 гр, відбивна курица - 100 гр, картопля відварна із зеленю - 200 гр, хліб.

5. Додаткові послуги - організація розміщення туристів. Під час організації екскурсії розміщення для місцевих екскурсантів не передбачено. Але для приїжджих туристів, як додаткова послуга, розміщення можливо запланувати в готелі «Центральний», по вул. Мусоргського, 16 [20].

Двомісний номер, стандарт «Твін» з двома односпальними ліжками, зручності: гардеробна, кондиціонер, центральне опалення, холодильник, робочий стіл, телевізор, супутникові канали, безкоштовний Wi-Fi; ванна кімната та туалет в номері, душова кабінка, туалетно-косметичні засоби, набір рушників, туалетний папір. Сніданок включено у вартість. Вартість з однієї людини - 680 грн.

Отже, квітковий туризм є привабливим видом туризму зі своєю унікальністю, неповторністю, незвичними природними явищами, іноді навіть екзотичністю. У світі та Україні щорічно проходить безліч заходів квіткового спрямування до яких залучаються великі потоки туристів: фестивалі, свята квітів, виставки та ярмарки, квіткові паради. З'являються нові квіткові локації, фотолокації, інфраструктура з виходом на квіткові поля (лавандові, тюльпанові, крокусові тощо), задля цього на території нашої країни сформована належна природна та ресурсна база, тому квітковий туризм в нашій країні має великий шанс стати перспективним та економічно привабливим.

РОЗДІЛ 3
ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ВЛАСНО РОЗРОБЛЕНОЇ ЕКСКУРСІЇ
«КВІТКОВІ БАРВИ ЗАЛІЗНОГО МІСТА» ПО М. КРИВИЙ РІГ

3.1. Розрахунок собівартості розробленої екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг

В даній частині роботи здійснюємо витратний аналіз як за елементами витрат, так і за статтями калькуляції.

Для розрахунків собівартості екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг, нами враховуються: витрати на транспортне забезпечення екскурсії для місцевих (таблиця 3.1) та приїжджих екскурсантів (таблиця 3.2), витрат на екскурсійне обслуговування (таблиця 3.3), вартість харчування, вартість послуги гіда-екскурсовода, вартість страхування.

Таблиця 3.1

Розрахунок витрат на транспортне перевезення
місцевих екскурсантів по маршруту

№ п/п	Маршрут	Вид транспорту	Відстань (км)	Вартість послуги	Вартість перевезення групи, грн.
1.	Парк Героїв - парк імені Ф. Мершавцева	мікроавтобус MERCEDES SPRINTER на 18 чоловік	5,5 км	15 грн./км	83
2.	пр. Поштовий - Криворізький ботанічний сад		40 км		600
3.	Криворізький ботанічний сад – кільце 44		18 км		270
4.	Кільце 44 квартал, вул. Мусоргського – зупинка «95 квартал»		20 км		300
РАЗОМ			83,5 км		1253 грн.

Таблиця 3.2

Розрахунок витрат на транспортне перевезення
приїжджих екскурсантів по маршруту з урахуванням трансферу

№ п/п	Маршрут	Вид транспорту	Відстань (км)	Вартість послуги	Вартість перевезення групи, грн.
1.	Трансфер залізничний вокзал – пам'ятник Козаку Рогу	мікроавтобус MERCEDES SPRINTER на 18 чоловік	6 км	15 грн./км	90
2.	Парк Героїв - парк імені Ф. Мершавцева		5,5 км		82,5
3.	пр. Поштовий - Криворізький ботанічний сад		40 км		600
4.	Криворізький ботанічний сад – кільце 44		18 км		270
5.	Кільце 44 квартал, вул. Мусоргського – зупинка «95 квартал»		20 км		300
6.	Трансфер зупинка «95 квартал»- ЗВ		7,5 км		112,5
РАЗОМ			97 км		1455 грн.

Враховуючи, що транспортний перевізник працює як самостійний ФОП і самостійно сплачує єдиний податок та ЄСВ, які включені вже в вартість перевезення, ці витрати ми не враховуємо в собівартість екскурсії, беремо тільки транспортні витрати (1455 грн.).

Витрати на харчування.

Враховуючі, що вартість запропонованого комплексного обіду становить 165 грн на 1 особу, витрати на групу становитиме:

$$165 \text{ грн.} * 18 \text{ чоловік} = 2970 \text{ грн.}$$

Страховання туристів.

Туристична страховка складає 10 грн./день з одного туриста:

$$10 \text{ грн.} * 1 \text{ день} * 18 \text{ чол.} = 180 \text{ грн. на групу}$$

Екскурсійне обслуговування.

Розрахунок витрат на екскурсійне обслуговування наведено в таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Розрахунок витрат на екскурсійне обслуговування

№ п/п	Назва екскурсії	Вартість квитка/входу (на 1 особу), грн.	Вартість витрат на групу з 18 осіб, грн.
1.	Квітковий годинник та 3D-відеогалерея	20	360
2.	Криворізький ботанічний сад (вхідний квиток)	40	720
3.	Оранжерея ботсаду	50	900
РАЗОМ		110 грн.	1980 грн.

Витрати на послуги гίδα-екскурсовода для місцевих екскурсантів.

1. Враховуючи, що для місцевих екскурсантів тривалість екскурсії складає 11 годин, а вартість послуг гίδα складає 300 грн./год. «на руки» (тобто, без урахування податків):

$$300 \text{ грн.} * 11 \text{ годин} = 3300 \text{ грн.}$$

2. Фонд оплати праці з урахуванням податків: 18 % податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та 1,5% військовий збір (ВЗ):

$$\text{з } 3300 \text{ грн. відраховуємо } 18,5 \% \text{ податків} - 4100 \text{ грн.}$$

3. Розраховуємо єдиний соціальний внесок (ЄСВ) коштом роботодавця на фонд оплати праці за 1 екскурсію:

$$4100 \text{ грн.} * 22\% = 902 \text{ грн.}$$

Витрати на заробітну плату гίδα за одну екскурсію складає 5002 грн.

Розрахунок сплати єдиного податку для 2 групи ФОП на 01.01.2023 р. складає 20 % від мінімальної заробітної плати, яка на 01.01.2023 рік складає 6700 грн.:

$$6700 * 20 \% = 1340 \text{ грн.}$$

В місяць планується реалізовувати як мінімум **8 екскурсій:**

$$1340 \text{ грн} : 8 = 168 \text{ грн.}$$

ЄСВ для 2 групи ФОП: $6700 * 22\% = 1474 \text{ грн.}$

В місяць планується реалізовувати як мінімум 8 екскурсій, тому:

$$1474 \text{ грн.} : 8 = 184 \text{ грн.}$$

Витрати на послуги гіда для приїжджих екскурсантів.

1. Враховуючи, що для приїжджих екскурсантів тривалість екскурсії складає 11 годин 45 хвилин, а вартість послуг гіда складає 300 грн./год.:

$$300 \text{ грн.} * 11 \text{ год.} 45 \text{ хв.} = 3525 \text{ грн.}$$

2. Фонд оплати праці з урахуванням податків: 18 % податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та 1,5% військовий збір (ВЗ):

$$\text{з } 3300 \text{ грн. відраховуємо } 18,5 \% \text{ податків} - 4379 \text{ грн.}$$

3. Розраховуємо єдиний соціальний внесок (ЄСВ) коштом роботодавця на фонд оплати праці за 1 екскурсію:

$$4379 \text{ грн.} * 22\% = 963 \text{ грн.}$$

Витрати на заробітну плату гіда за одну екскурсію складає 5342 грн.

Розрахунок сплати єдиного податку для 2 групи ФОП на 01.01.2023 р. складає 20 % від мінімальної заробітної плати, яка на 01.01.2023 рік складає 6700 грн.:

$$6700 * 20 \% = 1340 \text{ грн.}$$

В місяць планується реалізовувати як мінімум 8 екскурсій:

$$1340 \text{ грн} : 8 = 168 \text{ грн.}$$

ЄСВ для 2 групи ФОП:

$$6700 * 22\% = 1474 \text{ грн.}$$

В місяць планується реалізовувати як мінімум 8 екскурсій, тому:

$$1474 \text{ грн.} : 8 = 184 \text{ грн.}$$

Формування бюджету екскурсії.

Показники та розрахунки формування бюджету екскурсії, занесемо в таблицю 3.4.

Таблиця 3.4

Формування бюджету екскурсії

Статті витрат	Вартість для місцевих екскурсантів	Вартість для приїжджих екскурсантів
Транспортне забезпечення	1253	1455
Екскурсійні витрати	1980	1980
Витрати на харчування	2970	2970
Страхування туристів	180	180
Загальна вартість прямих витрат на групу із 18 осіб	6383	6585
Витрати на ЗП гіда за 1 екскурсію	5002	5342
Загальна собівартість екскурсії	11 385	11 927
Непередбачені витрати (непрямі) 5%	569	596
Собівартість:	11 954	12 523
Нормальний прибуток 10% від собівартості	1195	1252
Дохід (собівартість + нормальний прибуток)	13 149	13 775
Єдиний податок для 2 групи ФОП	168	168
ЄСВ для 2 групи ФОП	184	184
Податки для 2 групи ФОП	352	352
Загальна вартість екскурсії (Дохід + податки)	13 500	14 130
Вартість екскурсії на 1 людину	750	785

Отже, при складанні кошторису собівартості екскурсії ми врахували основні калькуляційні статті, такі як витрати на перевезення, проживання, харчування, екскурсійне забезпечення, страховку туриста, непрямі витрати, а також податки та прибуток. За всіма підрахунками, вартість екскурсії для місцевих екскурсантів становить 750 грн., для приїжджих – 785 грн.

3.2. Розрахунок економічної ефективності розробленої екскурсії

Процес визначення економічної ефективності тур продукту включає три основні етапи:

- 1) розрахунок собівартості тур продукту;
- 2) розрахунок ціни тур продукту і доходу від його реалізації;
- 3) оцінку економічної ефективності тур продукту.

Маржинальний дохід (МД) на одного туриста та прибутковість розраховуємо за формулами (3.1) та (3.2):

$$\text{МД} = \text{Ц}_{\text{тур}} - \text{ЗВ} \quad (3.1)$$

де МД - маржинальний дохід;

$\text{Ц}_{\text{тур}}$ - загальна ціна туру на одного туриста;

ЗВ - змінні витрати на одного туриста.

$$\text{Пр} = \text{МД} - \text{ПВ} \quad (3.2)$$

де Пр – прибутковість;

МД - маржинальний дохід;

ПВ – постійні витрати.

Розрахунок прибутковості екскурсії «Квіткові барви залізного міста» в м. Кривий Ріг для місцевих екскурсантів в кількості 18 осіб представлено в таблиці 3.5., для приїжджих туристів в кількості 18 осіб представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.5

Розрахунок прибутковості екскурсії для місцевих екскурсантів

Кількість туристів	Вартість туру	Постійні витрати	Змінні витрати	Загальні витрати	Маржинальний дохід	Прибуток
0	-	352	-	352	-	-352
1	750	352	632,5	984,5	117,5	-234,5
2	1500	352	1265	1617	235	-117
3	2250	352	1897,5	2249,5	352,5	0,5

4	3000	352	2530	2882	470	118
5	3750	352	3162,5	3514,5	587,5	235,5
6	4500	352	3795	4147	705	353
7	5250	352	4427,5	4779,5	822,5	470,5
8	6000	352	5060	5412	940	588
9	6750	352	5692,5	6044,5	1057,5	705,5
10	7500	352	6325	6677	1175	823
11	8250	352	6957,5	7309,5	1292,5	940,5
12	9000	352	7590	7942	1410	1058
13	9750	352	8222,5	8574,5	1527,5	1175,5
14	10500	352	8855	9207	1645	1293
15	11250	352	9487,5	9839,5	1762,5	1410,5
16	12000	352	10120	10472	1880	1528
17	12750	352	10752,5	11104,5	1997,5	1645,5
18	13500	352	11385	11737	2115	1763

Таблиця 3.6

Розрахунок прибутковості екскурсії для приїжджих екскурсантів

Кількість туристів	Вартість туру	Постійні витрати	Змінні витрати	Загальні витрати	Маржинальний дохід	Прибуток
0	-	352	-	352	-	-352
1	785	352	662,6	1014,6	122,4	-229,6
2	1570	352	1325	1677	245	-107
3	2355	352	1988	2340	367	15
4	3140	352	2650	3002	490	138
5	3925	352	3313	3665	612	260
6	4710	352	3976	4328	734	382
7	5495	352	4638	4990	857	505
8	6280	352	5301	5653	979	627
9	7065	352	5964	6316	1101	749
10	7850	352	6626	6978	1224	872
11	8635	352	7289	7641	1346	994
12	9420	352	7951	8303	1469	1117
13	10205	352	8614	8966	1591	1239
14	10990	352	9276	9628	1714	1362
15	11775	352	9939	10291	1836	1484
16	12560	352	10602	10954	1958	1606
17	13345	352	11264	11616	2081	1729
18	14130	352	11927	12279	2203	1851

Отже, як видно з таблиць 3.5 та 3.6 маржинальний дохід в обох випадках є позитивним вже при наявності трьох екскурсантів.

При наявності в екскурсійній групі 2-х чоловіків прибуток є від'ємним, що означає збиток. Проте, бізнес організатора екскурсії не буде прибутковим до тих пір, доки він не увійде в зону прибутковості, тобто екскурсійна група в обох турах повинна налічувати від 3 осіб.

Здійснимо маржинальний аналіз, результати якого представимо в таблиці 3.7, розрахувавши коефіцієнт маржинального доходу за формулою (3.3):

$$K_{\text{МД}} = \text{МД} / V_{\text{туру}} \quad (3.3)$$

де $K_{\text{МД}}$ - коефіцієнт маржинального доходу;

МД - маржинальний дохід;

$V_{\text{туру}}$ – вартість туру.

Таблиця 3.7

Маржинальний аналіз

Показники	Екскурсії для місцевих	Екскурсії для приїжджих
Вартість туру, грн.	750	785
Змінні витрати, грн.	632,5	662,6
Маржинальний дохід грн.	352,5	367
Коефіцієнт маржинального доходу	0,47	0,47
Маржинальна рентабельність, %	47	47

Отже, за результатами проведених економічних розрахунків було встановлено, що кінцева ціна екскурсії «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг становить 750 грн. для одного місцевого екскурсанта та 785 грн. для приїжджого. Прибутковість для підприємця (організатора екскурсії) починається вже при наявності 3 туристів (для обох варіантів), рентабельність екскурсії - 47% (для обох варіантів).

ВИСНОВОК

Здійснивши комплексний аналіз особливостей розвитку квіткового туризму у Світі й Україні та дослідивши специфіку розробки та організації квіткових турів, автор дійшов наступних теоретичних та практичних висновків:

1. Історія розвитку суспільства неподільно пов'язана з вживанням рослин та розведенням квітів, використання яких перетворилося на окреме мистецтво та вид туризму - квітковий туризм. Квітковий туризм молодий і надзвичайно цікавий напрямок туризму, що поєднує в собі традиційний відпочинок та участь у видовищних квіткових заходах світу, країни чи певного регіону, і завойовує все більшу популярність серед туристів.

Проаналізувавши та узагальнивши поняття квіткового туризму, можемо зазначити, що це пізнавальний і рекреаційний відпочинок, можливість участі у видовищних квіткових заходах різних країн світу, вивчення багатств їх флори, пошуку нових, унікальних зразків садових і квітучих рослин, вивчення їх основних властивостей і придбання нових екземплярів.

Специфікою квіткового (садового, садово-паркового) туризму є те, що він поєднує як традиційні види відпочинку, пов'язані з відвідуванням мальовничих садів та парків, так і нові - участь у фестивалях, ярмарках, виставках квітів, відвідування фотолокацій та фотозон.

2. Важливою складовою організації квіткових турів є ресурсна складова. Враховуючи специфіку таких турів, головним ресурсом є квіти, а важливою умовою організації і проведення - пора року (весна, літо та осінь).

Популярність та відвідуваність квіткових турів визначається налагодженістю та транспортною доступністю, місцем знаходження об'єктів, функціональним зонуванням, спеціалізацією, тематикою, архітектурно-історичними особливостями, що становлять туристичний інтерес.

3. Квітковий туризм містить ряд заходів культурного, фестивального, виставкового характеру, участь у квіткових парадах та

ярмарках. Головними туристичними країнами, де проводяться такі заходи є: Австрія, Португалія, Голландія, Італія, Іспанія, Франція, Швейцарія, Нідерланди, Японія, Китай, Таїланд, ОАЕ та Україна тощо.

4. Проаналізувавши особливості квіткового туризму, була розроблена авторська екскурсія «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг для місцевих і приїжджих екскурсантів.

Одноденна автобусно-пішохідна екскурсія розрахована на групу туристів із 18 осіб, від 8 років і старше. Під час екскурсії туристам запропонований огляд та ознайомлення з цікавими квітковими локаціями та ландшафтними композиціями міста Кривий Ріг. Метою екскурсії є показ і представлення Кривого Рогу не тільки як промислового міста, але і як одного із найзеленіших міст України.

5. В роботі була розрахована собівартість екскурсії «Квіткові барви залізного міста» та визначена її економічна ефективність:

1) загальна вартість екскурсії для місцевих туристів складає 750 грн., для приїжджих - 785 грн;

2) нормальний прибуток від реалізації послуг (10%) для місцевих екскурсантів - 1195 грн., для приїжджих - 1252 грн. з групи

3) маржинальний дохід складає 352,5 грн. для місцевих екскурсантів та 367 грн. для приїжджих;

4) маржинальна рентабельність для обох варіантів екскурсійних послуг складає 47 %, прибутковість для підприємця (організатора екскурсії) починається вже при наявності 3 туристів (для обох варіантів).

Отже, вказані показники визначають авторську екскурсію «Квіткові барви залізного міста» по м. Кривий Ріг прибутковою, рентабельною та доцільною для впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 12 найкрасивіших парків світу. URL: https://www.k1.ua/uk/about/news/2019/03/13/12_naykrasyvishyh_parkiv_svitu
2. 20 виставок квітів, які потрібно відвідати флористу. URL: <https://florida.com.ua/ua/stati/20-vystavok-cvetov-kotorye-nuzhno-posetit-floristu>
3. Carroll-Spillecke M. The gardens of Greece from Homeric to Roman times. *The Journal of Garden History*. 1992. Т. 12. №. 2. С. 84-101.
4. Coming Up Roses: Morocco's Magical Rose Festival. URL: <https://www.amexessentials.com/rose-festival-morocco>
5. Conan M. (ed.). Baroque garden cultures: emulation, sublimation, subversion. *Dumbarton Oaks*, 2005. Т. 25. Р. 433.
6. Davies J. A garden for eternity: The Form and Function of Ancient Egyptian Tomb-gardens. *Ancient Egyptian Culture*. 2020. Р. 70. URL: https://www.researchgate.net/publication/356106629_A_GARDEN_FOR_ETERNITY_The_Form_and_Function_of_Ancient_Egyptian_Tomb-gardens
7. Dubai Miracle Garden - найбільший квітковий парк у світі. URL: <https://vikna.if.ua/cikavo/42847/view>
8. Fonseca M. *Louisiana Gardens*. Pelican Publishing, 1999. Р. 128.
9. Lawson J. The Roman Garden. *Greece & Rome*. 1950. Т. 19. №. 57. С. 97-105.
10. Paiva P. D. O., Sousa R. B., Carcaud N. Flowers and gardens on the context and tourism potential. *Ornamental horticulture*. 2020. Т. 26. С. 121-133.
11. Stanciu S. et al. Research on the paradise gardens and roman garden, traditions in modern art. *Lucrari Științifice Management Agricol*. 2013. Т. 15. №. 1. С. 112.
12. The uniqueness of gardens in Ancient Egypt. URL: <https://medomed.org/2020/the-uniqueness-of-gardens-in-ancient-egypt/>
13. Автоперевізник Pass_perevozki_kr. URL: <https://www.facebook.com/passperekivkr/>

14. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: навч. посіб. Київ : Вид-во КНУ, 2001. 395 с.
15. Білоусов В.І. Садово-паркове мистецтво: коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. Київ : Науковий світ, 2001. 299 с.
16. Біосферний заповідник «Асканія-Нова». URL: <http://askania-nova-zapovidnik.gov.ua/kontakti/>
17. Ботанічні сади та дендропарки : наук.-довід. вид. / відп. ред.: Т. М. Черевченко, С. С. Волков. Київ : 2009. 293 с.
18. Відеогалерея краєзнавчого музею-годинника, Кривий Ріг. URL: <https://find-way.com.ua/oblast/dnipropetrovska/kryvyi-rih/videohalereia-miskoho-istoryko-kraieznavchoho-muzeiu-hodynnyka-kryvyi-rih>
19. Годя І. М. Історія розвитку садово-паркового туризму Закарпаття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23. С. 16-24.
20. Готель Центральний. URL: <https://centrhotel.com.ua>
21. Дендропарк у Кропивницькому. URL: <https://dendropark.com.ua>
22. Десять найяскравіших квіткових фестивалів світу. URL: <https://airlife.ua/10-naiyaskravishih-kvitkovuh-festivalej-v-sviti/>
23. Дідур І.М., Прокопчук В.М., Панцирева Г.В., Циганська О.І. Рекреаційне садово-паркове господарство: навч. посіб. Вінниця : ВНАУ, 2020. 328 с.
24. Заячковська Г. Міжнародний туризм як економічна категорія: теоретичні аспекти. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2010. №. 14-15. С. 80-85.
25. Інфоріата - квітковий фестиваль в Італії. URL: <https://sad.ukr.bio/ua/articles/8585/>
26. Ічнянський національний природний парк URL: <http://ichn-park.in.ua>

27. Казаков В. Л., Килимчук А. Ю., Дворчук Е. В., Пацюк В. С. Путівник оглядової екскурсії «Кривий Ріг - місто руди і металу». Кривий Ріг : видавництво Р. А. Козлов, 2014. 100 с.
28. Квіткові сади світу та відомі парки квітів. URL: <https://www.ally.com.ua/info/sady-mira-parki-cvetov.htm>
29. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 334 с.
30. Криворізький ботанічний сад НАН України. URL: <http://garden.gov.ua/index.php>
31. Кузнецов С. І. Паркознавство : підручник. Київ : НАКККиМ, 2019. 196 с.
32. Лавандовий парк «Порадив». URL: <https://poradiv.com>
33. Найзнаменитіші квіткові фестивалі світу. URL: <https://sad.ukr.bio/ua/articles/8589>
34. Національний ботанічний сад імені Гришка м. Київ URL: <http://www.nbg.kiev.ua>
35. Національний природний парк «Подільські товтри» URL: <https://www.npptovtry.org.ua>
36. Редько В.Є. Перспективи паркового туризму в Дніпропетровській області. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 13. С. 59-62.
37. Садовий туризм. URL: <https://www.hisour.com/ru/garden-tourism-39126/>
38. Спецпроект I Go to World «Ботанічний сад. Кривий Ріг». URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/13878_krivoy-rog-botanical-garden.htm
39. Спецпроект I Go to World «Квітковий годинник. Кривий Ріг». URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/66203_flower-clock-in-kryvyi-rih.htm
40. Спецпроект I Go to World «Місто за вікенд. Кривий Ріг». URL: <https://ua.igotoworld.com/projects/tic/kryvbas/>

41. Спецпроект I Go to World «Парк Героїв. Кривий Ріг». URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/66202_heroes-park.htm
42. Спецпроект I Go to World «Музичний фонтан, Кривий Ріг». URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/65951_square-at-the-44th-quarte.htm
43. Тарасенко О. А. Традиції китайської садової культури та міні-ландшафти як відображення ментальності. *Питання сходознавства в Україні* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Харків, 28 берез. 2019 р. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2019. С. 402-405.
44. Ужгород сакури і аромату Японії: URL: <https://vidviday.ua/blog/sakura-uzhhorod/>
45. Фестиваль квітів в Тайланді. URL: <https://calendate.com.ua/holiday/136>
46. Фестиваль квітів та вина на Мадейрі - феєрія смаків, ароматів та краси. URL: <https://feerie.com.ua/ua/node/2033>
47. Фестиваль тюльпанів в Стамбулі. URL: <https://calendate.com.ua/holiday/450>
48. Шиян Д.В., Нестеренко Н.А. Квітковий туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку *Географія та туризм* : Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю. І. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023. С. 494-499.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1. Фестиваль квітів на Мадейрі, Фуншал, Португалія [46]

Рис. А.2. Фестиваль квітів у долині Скагіт, Вашингтон, США [33]

Рис. А.3. Фестиваль квітів, Медельїн, Колумбія [22]

Рис. А.4. Фестиваль квітів, Чіанг Май, Таїланд [45]

Рис. А.5. Фестиваль квітів Інфіората, Італія [25]

Рис. А.6. Фестиваль квітів в Стамбулі [47]

Рис. Б.1. Тропічний парк Нонг Нуч, Патаяя, Таїланд [1]

Рис. Б.2. Квітковий парк Dubai Miracle Garden, ОАЕ [7]

Рис. Б.3. Квітковий сад "Каваті Фудзі", Японія [28]

Рис. Б.4. Парк квітів Кекенхоф, Нідерланди [28]

Рис. Б.5. Квітковий сад "Boboli Gardens", Італія [28]

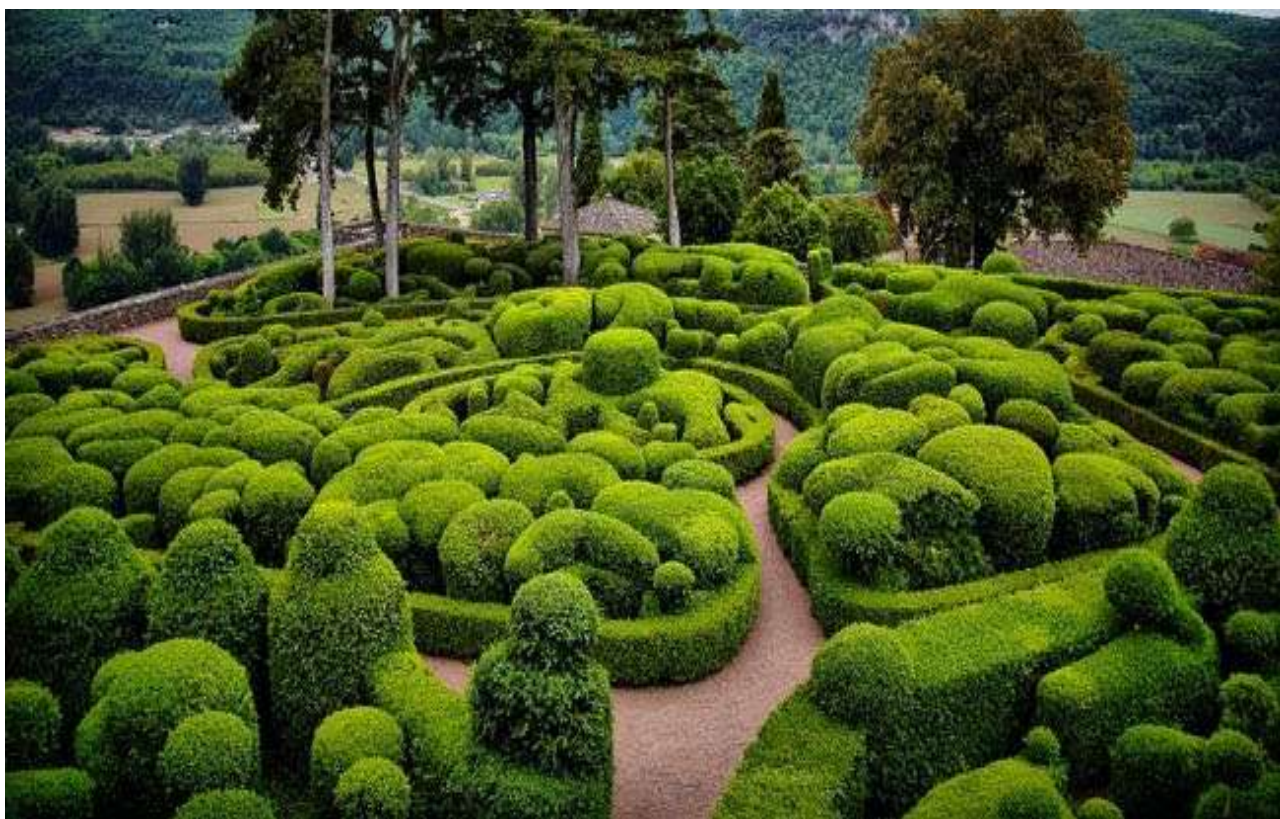

Рис. Б.6. Квіткові сади "Маркесак", Франція [28]

Рис. В.1. Квітковий парад скульптур Блюменкорсо, Нідерланди [33]

Рис. В. 2. Парад квітів у Зюндерт, Нідерланди [33]

Рис. В.3. Парад троянд у Пасадені, США [33]

Рис. Г.1. Королівська виставка квітів Chelsea Flower Show, Лондон [2]

Рис. Г.2. Виставка квітів у Кекенхоф, Ліссе, Нідерланди [2]

Рис. Г.3. Міжнародна виставка квітів Floralia Brussels, Брюссель [2]

Рис. Г.4. San Francisco Flower & Garden Show, США [2]

Рис. Г.5. Квіткова виставка екзотичних квітів
International Flora Expo, Індія [2]

Рис.Д.1. Лавандовий парк Порадів, Порадівка, Київська обл. [32]

Рис. Д.2. Долина нарцисів, урочище Кіресі, Закарпаття [17]

Рис. Д.3. Дендропарк у Кропивницькому [21]

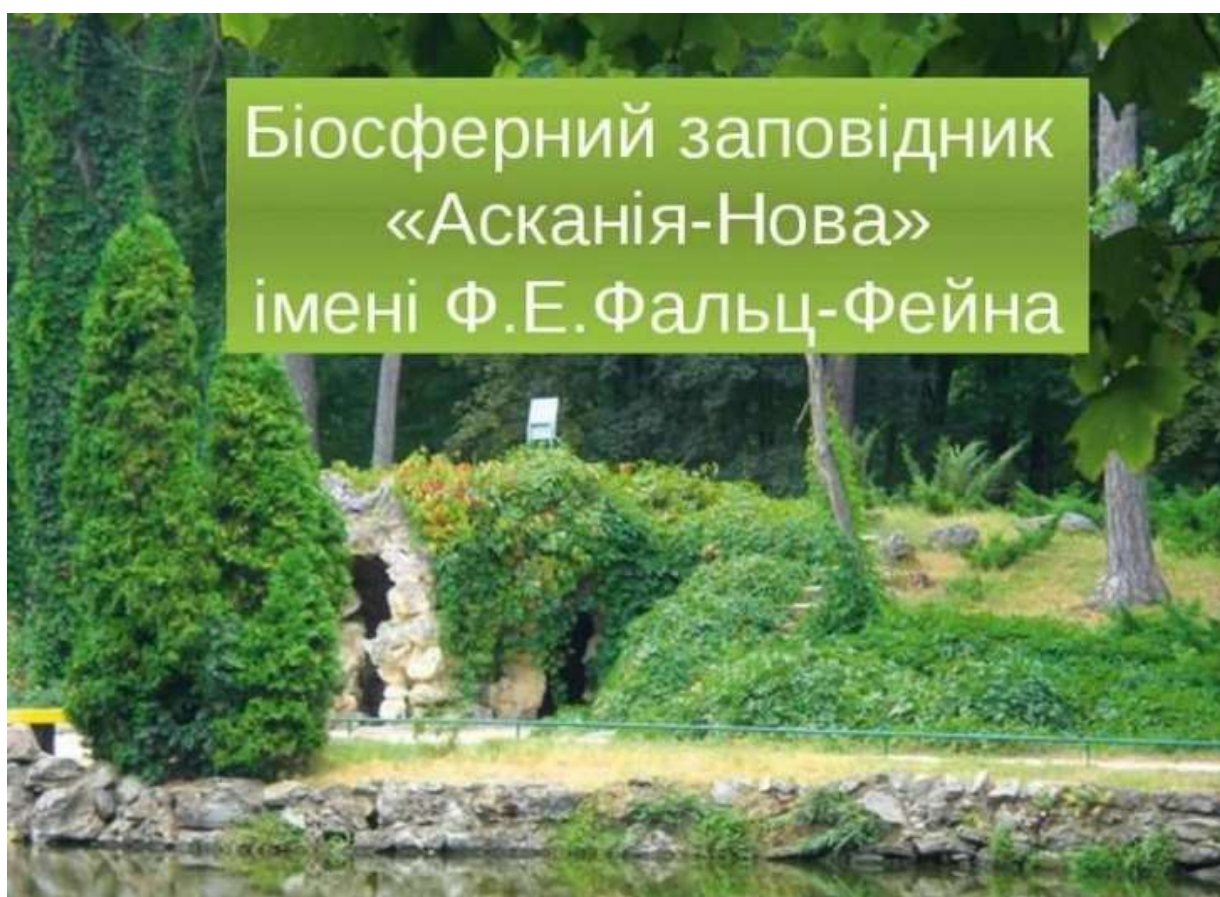

Рис. Д.4. Біосферний заповідник "Асканія-Нова" імені Ф.Е. Фальц-Фейна [16]

Рис.Д.5. Цвітіння сакури в Ужгороді, Закарпаття [44]

Рис Д.6. Ічнянський національний природний парк.
м. Ічня, Чернігівська область [26]

Рис. Д.7. Національний природний парк «Подільські товтри»
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область [35]

Рис. Д.8. Національний ботанічний сад імені Гришка м. Київ [34]